

Brüssel, 19. mai 2017
(OR. en)

9459/17

DEVGEN 110
ACP 54
RELEX 438

MENETLUSTE TULEMUS

Saatja: Nõukogu peasekretariaat

Kuupäev: 19. mai 2017

Saaja: Delegatsioonid

Eelmise dok nr: 9393/17 + COR 1

Teema: Euroopa arengukonsensus

Delegatsioonidele edastatakse lisas uus Euroopa arengukonsensus, mille nõukogu võttis vastu oma 19. mail 2017. aastal toimunud 3540. istungil.

Nõukogu edastab vastuvõetud teksti Euroopa Parlamendile, et võimaldada viimasel lõpule viia oma menetlused, et nõukogu ja nõukogus kokku tulnud liikmesriikide valitsuste esindajate, Euroopa Parlamendi ja komisjoni ühisavaldus koos allkirjastada.

**UUS EUROOPA ARENGUKONSENSUS
„MEIE MAAILM, MEIE VÄÄRIKUS, MEIE TULEVIK“**

1. 2015. aasta septembris ÜROs vastu võetud kestliku arengu tegevuskava 2030 (edaspidi „tegevuskava 2030“) on rahvusvahelise kogukonna vastus kestliku arenguga seotud ülemaailmsetele väljakutsetele ja suundumustele. Tegevuskava 2030, mis koondub kestliku arengu eesmärkide ümber, kujutab endast pöördelist poliitilist raamistikku, mille eesmärk on kaotada kogu maailmas vaesus ja saavutada kestlik areng. Tegevuskavas käsitletakse tasakaalustatud viisil kestliku arengu majanduslikku, sotsiaalset ja keskkonnamõõdet, sealhulgas väga olulist valitsemise ning rahumeelse ja kaasava ühiskonna küsimust, ning tunnistatakse, et ülioluline on siduda eesmärgid sihtrühmadega. Tegevuskava tuleb rakendada täies ulatuses, mitte valikuliselt. Tegevuskava 2030 sihiks on mitte kedagi kõrvale jätta ja jõuda kõige mahajäänumateni kõigepealt.
2. Asjaolu, et aastatuhande arengueesmärkidest on liigutud kestliku arengu eesmärkideni, peegeldab ülemaailmse arengu käsitluses toimunud suunamuutust. Uus, kestlikul arengul ja inimõigustel põhinev käsitlus on täielikus kooskõlas ELi väärtuste ja põhimõtetega. Tegevuskava 2030 ja selle 17 kestliku arengu eesmärki on universaalsed ning kehtivad kõigi riikide jaoks olenemata nende arenguetaapist, põhinedes riikide ise- ja jagatud vastutusel. Kestliku arengu eesmärkide täitmise juures on võtmetähtsusega mitmeid sidusrühmi hõlmavate partnerlussuhete loomine.
3. Addis Abeba tegevuskavas, mis on tegevuskava 2030 lahutamatu osa, on sätestatud uus rahaliste ja mitterahaliste vahendite tõhusale kasutamisele tuginev rakendusparadigma, mille keskmes on riiklikud meetmed ja usaldusväärne poliitika. Tegevuskava 2030 täiendavad lisaks Sendai katastroofiohu vähendamise raamistik ja Pariisi kliimakokkulepe, millega nähakse ette õiguslikult siduvad normid kursimuutuse tekitamiseks ülemaailmsetes kliimameetmetes. Nimetatud kohustuste täitmise aluseks peab olema reeglitel põhinev maailmakord, mille juhtpõhimõtteks on mitmepoolsus ja mille keskmes asub Ühendatud Rahvaste Organisatsioon.

4. EL ja selle liikmesriigid peavad oma kohuseks tagada igale inimesele väärikas elu, mida iseloomustab majanduslik heaolu ja tõhusus, rahumeelne ühiskond, sotsiaalne kaasatus ja vastutustundlik suhtumine keskkonda. Seda püütakse muu hulgas saavutada vaesuse kaotamise, haavatavuse ja ebavõrdsuse vähendamise abil, et keegi ei jääks kõrvale. Tegevuskava 2030 eesmärkide saavutamisele kaasa aidates edendavad EL ja selle liikmesriigid ühtlasi tugevamat, säästvat, kaasavat, turvalisemat ja jõukamat Euroopat.
5. Käesolev Euroopa arengukonsensus loob raamistiku tegevuskava 2030 rakendamiseks partnerluses arengumaadega, mille puhul võetakse nõuetekohaselt arvesse Lissaboni lepingu raamistikku. Lisaks on olemas üldvisioon üleilmsest ühisest, usaldusväärsest ja reageerivast osalemisest, mis on esitatud Euroopa Liidu üldises välis- ja julgeolekupoliitika strateegias (edaspidi „ELi üldine strateegia“).
6. Käesoleva arengukonsensusi eesmärk on luua raamistik arengupoliitika suhtes võetavale ühisele lähenemisviisile, mille kohaldamisel arvestavad nii ELi institutsioonid kui ka liikmesriigid täielikult üksteise erinevate ülesannete ja pädevusega. ELi institutsioonid ja liikmesriigid hakkavad sellest juhinduma kõigi arengumaadega tehtava koostöö raames. Vastastikuse täiendavuse ja mõjususe tagamiseks on ELi ja selle liikmesriikide meetmed üksteist tugevdavad ja vastastikku koordineeritud.

1. TEGEVUSKAVAST 2030 LÄHTUV ELi TEGEVUS

1.1. Tugevamad ja mõjusamad ELi meetmed muutavas maailmas

7. EL ja selle liikmesriigid peavad reageerima praegustele üleilmsetele probleemidele ja võimalustele tegevuskavaga 2030 kooskõlas. Nad rakendavad tegevuskava 2030 läbivalt kogu sise- ja välispoliitikas tervikliku ja strateegilise lähenemisviisina, lõimides tasakaalustatud ja sidusal moel kestliku arengu kolm mõõdet ning pöörates tähelepanu kestliku arengu eri eesmärkide vahelistele seostele, samuti oma riiklike meetmete laiemale mõjule rahvusvahelisel ja ülemaailmsel tasandil. Rakendamine toimub tihedas kooskõlas Pariisi kliimakokkuleppe ja teiste rahvusvaheliste kohustuste, sealhulgas uue linnade tegevuskava täitmisega.
8. Kirjeldatud üldraamistikus on tegevuskava 2030 eduka ülemaailmse elluviimise üks oluline tingimus sidus ja koordineeritud lähenemine ELi välistegevusele. Tänu oma institutsioonilisele ülesehitusele ja Lissaboni lepinguga lisandunud uutele poliitilistele vahenditele on ELil olemas kõik, et reageerida tekkivatele ülemaailmsetele probleemidele ja võimalustele.
9. ELi üldises strateegias on esitatud visioon ELi tegevusest maailmas mitmesuguste poliitikameetmete kaudu. Selles rõhutatakse, et tegevuskava 2030 on oluline just oma potentsiaali pärast tekitada ELi väärtusi ja ELi välistegevuse eesmärke toetav vajalik suunamuutus. Kestliku arengu eesmärkidel on ELi üldise strateegia rakendamiseks tehtavat kogu tööd läbiv mõõde. Käesolev arengukonsensus aitab saavutada ELi välistegevuse esmatähtsaid eesmärke, toetades muu hulgas toimetulekuvõimet igal tasandil. Seejuures edendavad EL ja selle liikmesriigid mitmemõõtmelist dünaamilist lähenemist toimetulekuvõimele, et tegeleda haavatavusega mitmete omavahel seotud ohtude suhtes.

1.2. Arengu valdkonna tegevus

10. Arengukonsensus on nurgakiviks ELi arengupoliitikale, mis on tegevuskavaga 2030 seotud ELi üldise tegevuse üks osa. Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 208 on sätestatud, et ELi arengupoliitika põhieesmärk on vaesuse vähendamine ja pikemas perspektiivis selle kaotamine. EL ja selle liikmesriigid järgivad poliitikavaldkondade arengusidususe põhimõtet ning võtavad arengukoostöö eesmärgi arvesse kogu elluviidavas välis- ja sisepoliitikas, millel on arengumaadele tõenäoline mõju. Poliitikavaldkondade arengusidususe on ELi suurim panus kestliku arengu eesmärkide saavutamisse.
11. ELi arengupoliitika täidab ka ELi välistegevuse, eriti Euroopa Liidu lepingu artikli 21 lõike 2 punktis d sätestatud eesmärgi – toetada arengumaade säästvat majanduslikku, sotsiaalset ja keskkonnavalast arengut, pidades esmaseks eesmärgiks vaesuse kaotamist. Kooskõlas ELi lepingu artikli 21 lõikes 2 seotud eesmärkidega aitab arengupoliitika muu hulgas ka tugevdada ja toetada demokraatiat, õigusriigi põhimõtteid ja inimõigusi; säilitada rahu ja ennetada konflikte; parandada keskkonnaseisundit ja maailma loodusvarade säästvat majandamist; abistada rahvaid, riike ja piirkondi, mida tabavad loodusõnnetused või inimtegevusest tingitud õnnetused ning edendada tugevamal mitmepoolsel koostööl ja hea valitsemistavaga maailmakorral tuginevat rahvusvahelist süsteemi. Seetõttu aitab arengukonsensus täita ka nõuet tagada kooskõla ELi välistegevuse eri valdkondade ning nende ja muude poliitikavaldkondade vahel.
12. Osutatud ühiste eesmärkide saavutamiseks on ELi jaoks kõige tähtsam tegutseda ühtselt. Seetõttu kohustuvad liit ja selle liikmesriigid tegema paremat koostööd. Liikmesriigid ja ELi institutsioonid peavad tegutsema sidusamalt. Ühtse ja järjepideva tegevuse tulemusena suureneb usaldusväarsus, legitiimsus, vastutustunne, lisaväärtus, mõjuvõim ja sülemaailmne positiivne mõju. EL ja selle liikmesriigid peavad oma mitmekesisuses olema ühtsed, kasutama ära erisuguseid kogemusi ja meetodeid ning mitte unustama oma suhtelist eelist.

1.3. Arengualase tegevuse põhimõtted ja seda suunavad väärtused

13. EL ja selle liikmesriigid võtavad oma tegevuses arvesse ELi lepingu artikli 21 lõikes 1 sätestatud ELi välistegevuse põhimõtteid: demokraatia, õigusriik, inimõiguste ja põhivabaduste universaalsus ja jagamatus, inimväärikus, võrdsus ja solidaarsus ning Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirja põhimõtete ja rahvusvahelise õiguse järgimine. Need universaalsed väärtused on koos hea valitsemistava põhimõttega tegevuskava 2030 keskmes.
14. Üks olulisi vahendeid arengupõhimõtete edendamiseks on poliitiline dialoog, millel on ühtlasi ennetav mõõde, et tagada ELi väärtuste kaitse. EL ja selle liikmesriigid lõimivad oma poliitilisse dialoogi inimõiguste, demokraatia, õigusriigi põhimõtete ja soolise võrdõiguslikkuse austamise küsimuse. Dialoogi peetakse nii partner- kui ka muude valitsustega ning sellest saab oluline tegevusplatvorm, mille raames arendatakse ühiseid arusaamu, hinnatakse korrapäraselt edu ja määratakse kindlaks asjakohased toetavad meetmed.
15. ELi väärtuste keskmes on sooline võrdõiguslikkus, mis on sätestatud liidu õigus- ja poliitilises raamistikus. See on kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks hädavajalik ja läbiv teema kogu tegevuskavas 2030. EL ja selle liikmesriigid edendavad naiste ja tütarlaste õigusi ja soolist võrdõiguslikkust, naiste ja tütarlaste mõjuvõimu suurendamist ning nende kaitsmist esmatähtsa ülesandena kõigis oma tegevusvaldkondades.
16. EL ja selle liikmesriigid lähtuvad arengukoostöö elluviimisel õigustepõhisest käsitusest, mis hõlmab kõiki inimõigusi. Selline koostöö soosib kaasatust ja osalust, mittediskrimineerimist, võrdõiguslikkust ja võrdsust, läbipaistvust ja vastutustunnet. EL ja selle liikmesriigid aitavad ka edaspidi tagada, et ükski inimene ei jää kõrvale, olenemata oma elukohast ja päritolust, soost, vanusest, puudest, usutunnistusest või veendumustest, seksuaalsest sättumusest, rändestaatusest või muudest teguritest. Selline lähenemine tähendab seda, et tegeleda tuleb haavatavate elanike ja tõrjutud elanikkonnarühmade mitmesuguse diskrimineerimise küsimusega.

17. EL ja selle liikmesriigid väärtustavad kodanikuühiskonna organisatsioonide osalemist arengupoliitikas ning õhutavad kõiki ühiskonnarühmi aktiivne olema. Nad tunnustavad kodanikuühiskonna organisatsioonide mitmekülgset tegevust demokraatia edendamisel, kodanike õiguste ja õigusriigi, sotsiaalse õigluse ja inimõiguste eest seismisel. EL ja selle liikmesriigid propageerivad kodanikuühiskonnale tegutsemisruumi jätmist ning toetavad intensiivsemalt kodanikuühiskonna organisatsioonide kaalukuse suurendamist arengupoliitikas ning poliitilise, sotsiaalse ja majandusliku dialoogi arendamist.
18. Kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks on väga oluline arengu tõhusus, mis peaks kajastuma kogu arengukoostöös. EL ja selle liikmesriigid täidavad tulemusliku arengukoostöö ülemaailmse partnerluse raames 2011. aastal abi tõhususe teemal toimunud Busani kõrgetasemelisel foorumil kokku lepitud ja 2016. aasta Nairobi kõrgetasemelisel kohtumisel kinnitatud arengu tõhususe põhimõtteid: arengumaade isevastutus arenguprioriteetide suhtes, tulemustele keskendumine, kaasavad arengupartnerlused, läbipaistvus ja vastastikune vastutus.

2. TEGEVUSRAAMISTIK

19. Tegevuskava 2030 rakendamine nõuab terviklikke riiklikke kestliku arengu strateegiaid, milles võetakse arvesse kestliku arengu eesmärke ja nendevahelisi seoseid. Arengukoostöö kavandamisel ja elluviimisel pööravad EL ja selle liikmesriigid erilist tähelepanu nendele seostele ja samuti integreeritud meetmetele, mis võivad anda lisakasu ja täita mitmesuguseid eesmärke sidusal viisil. Seoses sellega kajastavad ELi ja selle liikmesriikide meetmed tegevuskavas 2030 nimetatud nelja põhiteemat: inimesed, planeet, heaolu, rahu ja partnerlus.

20. Olles teadlikud, et tegevuskava 2030 tuleb rakendada täies ulatuses, mitte valikuliselt, käsitlevad EL ja selle liikmesriigid kestliku arengu saavutamise ja muudatuste kiirendamise nimel rida horisontaalseid elemente, näiteks: noored; sooline võrdõiguslikkus, liikuvus ja ränne, säästev energia ja kliimamuutused, investeeringud ja kaubandus, hea valitsemistava, demokraatia, õigusriik ja inimõigused; uudne koostöö arenenumate arengumaadega ning riiklike vahendite kasutuselevõtt ja kasutamine.

2.1. Inimesed – inimareng ja -väärikus

21. Maailma rahvastiku kasv ja demograafilised muutused koos majanduslike, sotsiaalsete ja keskkonnaalaste muutustega kujutavad endast kestliku arengu kontekstis nii võimalusi kui ka tõsiseid väljakutseid. Aastaks 2050 on maailma rahvastik kasvanud hinnanguliselt 2,4 miljardi inimese võrra, sellest 1,3 miljardit Aafrikas. Kodanikuvastutuse edendamise ning kestliku ja jõuka ühiskonna ning noorte tööhõive arendamise juures on ülioluline tegeleda laste ja noorte hariduslike vajadustega.
22. ELi arengukoostöö poliitika tähtsaimad eesmärgid on vaesuse kaotamine, diskrimineerimise ja ebavõrdsuse vähendamine ja mitte kellegi kõrvalejätmine. Vaesus on mitmemõõtmeline ning on seotud majanduslike, sotsiaalsete, keskkonna-, kultuuriliste ja poliitiliste aspektidega. ELi ja selle liikmesriikide siht on kaotada näljahäda ja väärtoitumise kõik vormid ning edendada üldist tervisekindlustust, kvaliteetse hariduse ja koolituse üldist kättesaadavust, piisavat ja jätkusuutlikku sotsiaalkaitset ning inimväärset tööd igähele tervislikus keskkonnas. Nendes valdkondades tehtud edusammud aitavad kestlikule arengule tugevama vundamendi ehitada. EL rõhutab veel kord, et on võtnud kohustuse eraldada vähemalt 20 % oma ametlikust arenguabist sotsiaalse kaasamise ja inimarengu valdkonnale.
23. EL ja selle liikmesriigid toetavad partnerriike riikliku poliitika ja valitsemistavade tugevdamise kohustuse täitmisel, et tagada põhiteenuste jätkusuutlik pakkumine ja inimõiguste austamine.

24. Suured arengut takistavad ja kogu eluks jälge jätvad tegurid on alatoitumine ja väärtoitumine, mis põhjustavad kognitiivset defitsiiti, vähendavad laste õppimisvõimet ning viivad nõrga tervise ja väiksema tööviljakuseni. EL ja selle liikmesriigid teevad tööd selle nimel, et tagada kõigile taskukohase hinnaga ohutu, piisava ja täisväärtusliku toidu kättesaadavus. Erilist tähelepanu pööratakse kõige haavatavamas olukorras olevatele isikutele, nagu alla viieaastased lapsed, teismelised tütarlapsed ning rasedad ja imetavad emad. EL ja selle liikmesriigid teevad koordineeritud, kiirendatud ja sektoriüleseid pingutusi näljahäda kaotamiseks, suurendavad kohaliku ja piirkondliku toidutootmise suutlikkust, tagavad toiduga kindlustatuse ja piisava toitumise ning parandavad kõige haavatavamate elanikkonnarühmade toimetulekuvõimet eelkõige pikaajaliste või korduvate kriisidega silmitsi seisvates riikides. Nad investeerivad jätkuvalt laste varajasse arengusse, tegeledes kõigi väärtoitumisvormidega, sealhulgas kängumine ja kõhnumine, milleks eraldatakse abi tervishoiu, toitumise, veevarustuse ja kanalisatsiooni, hügieeni ning sotsiaalkaitse valdkonna põhiteenuste arendamiseks.
25. EL ja selle liikmesriigid toetavad kõige vaesemaid kogukondi, et parandada maa, toidu, vee ning puhta, taskukohase ja säästva energia kättesaadavust kõigile, hoidudes seejuures igasugustest kahjulikest tagajärgedest keskkonnale. Nad edendavad poliitikaalgatusi ja toetavad partnerriike seoses sellise tervikliku lähenemise kavandamise ja elluviimisega, mille eesmärk on tegeleda otseselt maa, toidu, vee ja energia olulisimate ühiste aspektidega.
26. Järgmiste aastakümnete jooksul kasvab oluliselt veevajadus ja -puudus ning see tekitab suuri väljakutseid eelkõige kliimamuutusega kohanemise valdkonnas. Üldine juurdepääs puhtale joogiveele, kanalisatsioonile ja hügieenile on tervise ja heaolu, majanduskasvu ja tootlikkuse eeltingimus. Veevarud on ka keskkonnaseisundi halvenemise, sealhulgas kliimamuutuste suhtes eriti tundlikud ning see ohustab omakorda põllumajandust ja toiduga kindlustatust. EL ja selle liikmesriigid toetavad säästvat ja integreeritud veemajandust ning tõhusamat veekasutust ja vee ringlussevõttu, sealhulgas regionaalarengu ja integratsiooni strateegilisema käsituse kaudu.

27. Kõige tähtsam on inimeste jaoks nende tervis, mis on väga oluline tegur õiglase ja jätkusuutliku majanduskasvu saavutamisel, sealhulgas vaesuse kaotamisel. EL ja selle liikmesriigid kinnitavad veelkord oma tahet kaitsta ja edendada inimväärikuse, heaolu ja õitsengu poole pürgimisel iga inimese õigust võimalikult heale füüsilisele ja vaimsele tervisele. Nad toetavad jätkuvalt partnerriikide pingutusi tugeva, kvaliteetse ja vastupidava tervishoiusüsteemi arendamiseks, milles kõigile on tagatud õiglane juurdepääs tervishoiuteenustele ja üldisele tervisekindlustusele. EL ja selle liikmesriigid toetavad selle nimel arengumaid tervishoiutöötajate koolitamisel, värbamisel, lähetamisel ja pideval erialasel täiendamisel. Nad edendavad investeerimist eeslinil olevatesse tervishoiu- ja sotsiaaltöötajatesse ning nende mõjuvõimu suurendamist, kuna neil on otsustav roll tervishoiuteenuste tagamisel äärepoolsetes, vaestes, alateenindatud ja konfliktipiirkondades. EL ja selle liikmesriigid jätkavad investeerimist selliste nakkushaiguste nagu HIV/AIDS, tuberkuloos, malaaria ja hepatiit ennetamisse ja tõrjumisse ning aitavad tagada kõigi inimeste juurdepääsu taskukohastele hädavajalikele ravimitele ja vaktsiinidele. Nad edendavad uute tervisetehnoloogiate alast teadus- ja arendustegevust ja investeerimist neisse tehnoloogiatesse. Nad võtavad meetmeid, et tegeleda ülemaailmsete terviseohtudega, näiteks epideemiate ja ravimiresistentsusega, kasutades selleks rahvatervisega seotud lähenemisviisi. Nad teevad tööd selle nimel, et vähendada laste ja emade suremust, edendada vaimset tervist ja võtta tähelepanu alla partnerriikide järjest suuremad raskused mittenakkushaigustega toime tulemisel ning tegeleda keemiasaaste ja halva õhukvaliteediga. Võttes arvesse erinevaid seoseid, toetavad nad partnerriike sellise lähenemisviisi järgimisel, mille kohaselt tuleb tervist arvesse võtta kõikides poliitikavaldkondades.
28. Noorte tööalase konkurentsivõime ja pikaajalise arengu eeltingimus on kvaliteetse hariduse kättesaadavuse tagamine kõikidele. EL ja selle liikmesriigid toetavad kaasavat elukestvat õppimist ja võrdset kvaliteetset haridust, eriti eel- ja põhikooli astmes. Ühtlasi edendavad nad teise ja kolmanda taseme haridust ning tehnilist ja kutseharidust, samuti tööpõhist õpet ja täiskasvanuõpet, seda ka erakorralistes ja kriisiolukordades. Erilist tähelepanu pööratakse tütarlaste ja naiste haridus- ja koolitusvõimalustele. EL ja selle liikmesriigid intensiivistavad pingutusi, mille eesmärk on tagada igale inimesele vajalikud teadmised, oskused, suutlikkus ja õigused inimväärse elu elamiseks, ühiskonnaelus vastutava ja panustava täiskasvanuna täiel määral osalemiseks ning oma kogukonna sotsiaalsele, majanduslikule ja keskkonnavalasele heaolule kaasaaitamiseks.

29. Tähelepanu nõuavad laste vajadused, õigused ja püüdlused. Vajalike suurima majandusliku ja sotsiaalse tulususega meetmete seas peavad olema terviklikud meetmed koolieelikutele. EL ja selle liikmesriigid intensiivistavad jõupingutusi lastele turvalise ja toetava keskkonna tagamiseks, mis on oluline aspekt, et aidata täie tervise juures oleval noorsool oma potentsiaali täiel määral realiseerida. Lisaks tunnistavad nad, et iga laps väärrib rahulikku lapsepõlve ja kvaliteetset haridust ning seda ka erakorralistes ja kriisiolukordades, et hoida ära nn kadunud põlvkonna tekkimise ohtu. EL ja selle liikmesriigid teevad oma partnerriikidega koostööd, et tõhustada lastekaitset ja laste osalemist neid puudutavates otsustes.
30. Järgides põhimõtet, et mitte kedagi ei tohi kõrvale jätta, pööravad EL ja selle liikmesriigid erilist tähelepanu ebasoodsas, haavatavas olukorras või tõrjutud isikutele, sealhulgas lapsed, eakad, puudega inimesed, LGBTI-inimesed ja põlisrahvad. See hõlmab meetmeid, mis on neile paremini suunitletud, mõeldud nende paremaks kaitsmiseks ja toetamiseks, et pakkuda neile teistega võrdseid võimalusi ja tagada mittediskrimineerimine.
31. Kogu maailmas on umbes miljard puudega inimest, neist 80 % arengumaades. Puudega inimesed on pahatihti oma kogukonna vaeseimad, mistõttu ohustab neid teistest oluliselt enam häbimärgistamine ja diskrimineerimine. EL ja selle liikmesriigid võtavad arengukoostöös arvesse puudega inimeste erivajadusi. Kooskõlas ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooniga edendatakse jõuliselt puudega inimeste õigusi ning võetakse tugevamaid meetmeid, et tagada nende täielik kaasamine ühiskonnaellu ja võrdne osalemine tööturul.
32. Üheks suuremaks probleemiks jääb noortele piisaval hulgal kvaliteetsete töökohtade loomine. Noorte õiguste edendamiseks ning selleks, et lihtsustada nende osalemist ühiskonna-, kodanikuühiskonna ja majanduselus ning tagada nende igakülgne panus kaasavasse majanduskasvu ja kestlikku arengusse, on vaja sihtotstarbelist poliitikat ja kohaseid investeeringuid. Noored peaksid saama samuti osaleda demokraatlikes protsessides ja täita juhtrolli.

Noored

Noored toovad kaasa arengu ja muutused ning on tänu sellele muu hulgas oma uuendusmeelsusest kantuna olulised tegevuskavasse 2030 panustajad. Nende hariduse, tööhõive ning sotsiaalsete ja poliitiliste vajaduste eiramine takistab kestliku arengu eesmärkide saavutamist ning muudab nad eriti konfliktiolukordades vastuvõtlikuks kuritegevuse ja radikaliseerumise suhtes.

EL ja selle liikmesriigid keskenduvad just noorte ja eeskätt tütarlaste ja noorte naiste vajadustele vastavatele meetmetele, luues senisest enam kvaliteetseid töökohti ja ettevõtlusvõimalusi, mida toetatakse tõhusa poliitikaga hariduse, kutseõppe, oskuste arendamise ning digitehnoloogiale ja -teenustele juurdepääsu valdkonnas. Nii püütakse kasutada ära noorte digiinnovatsioonisuutlikkust ja luua võimalusi tehnoloogiaasaavutuste kasutamiseks. ELi ja selle liikmesriikide eesmärk on ka noorte õiguste tugevdamine ja mõjuvõimu suurendamine avalikus elus, milleks edendatakse muu hulgas nende osalemist kohalikus majandustegevuses, ühiskonnas ja otsustusprotsessides (näiteks noorsooühenduste kaudu).

33. EL ja selle liikmesriigid on seadnud eesmärgiks nende kohustuste täitmise, mis on sätestatud konventsioonis naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta. Nad edendavad kindlalt naiste ja tütarlaste õiguste kaitset ja täitmist ning teevad partneritega koostööd selle nimel, et likvideerida igasugune seksuaalne ja sooline vägivald ja diskrimineerimine, sealhulgas kahjulikud tavad ja eriti sund-, varajased ja lapsabielud ja naiste suguelundite moonutamine. EL ja selle liikmesriigid võtavad meetmeid ja tõhustavad poliitilist dialoogi, et suurendada naiste ja tütarlaste mõjuvõimu, edendada nende olulist rolli arengu ja muutuste toojatena ning suurendada sihipäraseid meetmeid soolise võrdõiguslikkuse tagamiseks. See hõlmab nende majanduslike ja sotsiaalsete õiguste ning mõjuvõimu suurendamist, nende kuuldamaks tegemist ja suuremat osalemist sotsiaalses, majanduslikus, poliitilises elus ja kodanikuühiskonnas, nende füüsilise ja vaimse puutumatus tagamist ning liidu ja liikmesriikide institutsioonilise kultuuri muutmist, et võetud kohustused täita. Naistele meestega võrdväärse juurdepääsu tagamisest tootlikule tööhõivele, inimväärsele tööle, võrdsele tasule ja finantsteenustele saavad kasu kõik ühiskonnaliikmed.

34. EL kohustub jätkuvalt edendama, kaitsma ja järgima kõiki inimõigusi ning rakendama täies ulatuses ja mõjusalt Pekingi tegevusprogrammi ning elanikkonna ja arengu rahvusvahelise konverentsi tegevusprogrammi, samuti nende läbivaatamise konverentside tulemusi; ka on selles vallas endiselt tähelepanu all seksuaal- ja reproduktiivtervis ning seonduvad õigused. Seda silmas pidades kinnitab EL taas oma pühendumust edendada, kaitsta ja järgida iga inimese õigust omada täielikku kontrolli ning otsustada vabalt ja vastutustundlikult oma seksuaalsuse ning seksuaal- ja reproduktiivtervisega seotud küsimuste üle ilma diskrimineerimise, sundimise ja vägivaljata. Lisaks rõhutab EL vajadust tagada üldine juurdepääs igakülgselt kvaliteetsele ja taskukohasele seksuaal- ja reproduktiivtervise alasele teabele ja haridusele, sealhulgas põhjalikule seksuaalkasvatusele, ning tervishoiuteenustele.

Sooline võrdõiguslikkus

Igas eas naiste ja meeste võrdõiguslikkus on kestliku arengu üks põhieeldusi. Sellel on mitmekordistav mõju vaesuse kaotamise kontekstis, samuti on see väga tähtis tegur inimõigustel, sotsiaalsel õiglusel ja jätkusuutlikkusel põhineva demokraatliku ühiskonna arengu võimaldamiseks. Lisaks on sooline võrdõiguslikkus positiivses korrelatsioonis heaolu ja stabiilsuse kasvuga ning paremate tulemustega tervishoiu ja hariduse sektoris. EL ja selle liikmesriigid hindavad naiste ja tütarlaste olulist rolli arengu ja muutuste toojana, sealhulgas rahu tagamisel, konfliktide lahendamisel ja humanitaartegevuses.

Paljud naised ja tütarlapsed on endiselt ilma jäetud õigustest, vahenditest ja eneseväljendusvõimalustest. Sooline ebavõrdsus on põimunud muude tõrjutuse liikidega. Naiste ja tütarlaste edukuse ja soolise võrdõiguslikkuse edendamine nõuab tööd nii poiste, meeste, tütarlaste kui ka naistega, et suurendada arusaama inimeste õigustest, võrdsusest ja rollidest ühiskonnas. Naiste- ja tütarlastevastase diskrimineerimise kaotamiseks hõlmab see ühtlasi tegelemist arvamusiidritega – õpetajate ning usu- ja kogukonnajuhtidega.

EL ja selle liikmesriigid tagavad, et soolist aspekti kui kestliku arengu eesmärkide saavutamise edu võtit võetakse süstemaatiliselt arvesse kõigis poliitikavaldkondades. Nad kiirendavad soolise võrdõiguslikkuse saavutamiseks ja naiste mõjuvõimu suurendamiseks tehtavaid jõupingutusi – süvendavad mitmeid sidusrühmi hõlmavaid partnerlussuhteid, suurendavad sootundliku eelarvestamise ja planeerimise suutlikkust ning tagavad naiste ja naisühenduste aktiivse osalemise otsustusprotsessides.

35. Kultuur on nii arengu soodustaja kui ka selle tähtis osa – see võib hõlbustada sotsiaalset kaasamist, väljendusvabadust, identiteedi loomist, kodanikumõjuvõimu ja konfliktide ennetamist, suurendades samas majanduskasvu. Rõhutades, et EL juhindub kõigi inimõiguste universaalsuse, jagamatuse, omavahelise seotuse ja sõltuvuse põhimõtetest, edendavad EL ja selle liikmesriigid kultuuridevahelist dialoogi, koostööd ja kultuurilist mitmekesisust ning kaitsevad kultuuripärandit, elavad kultuuritööstust ja loomemajandust ning toetavad kultuuripoliitikat, mis aitab saavutada kestlikku arengut ja võtab samas arvesse kohalikke olusid.
36. EL ja selle liikmesriigid astuvad samme, et vähendada tulemuste ebavõrdsust ja edendada võrdseid võimalusi kõigile. Sel moel aidatakse vahetult ühiskonna kõige vaesemat ja haavatavamat osa ja edendatakse kaasavat jätkusuutlikku majanduskasvu, mis ei takista tulevastel põlvkondadel täita oma vajadusi. Majanduskasv on püsiv ja kõige vaesematele kasulikum siis, kui see on kaasav. Et võidelda järjest suurema majandusliku ja sotsiaalse ebavõrdsuse vastu, toetavad EL ja selle liikmesriigid selliseid riiklikke arengusuundi, mis võimendavad positiivset sotsiaalset tulemust ja mõju. Nad teevad parterriikidega koostööd sellise astmelise maksusüsteemi ja riikliku ümberjaotuspoliitika edendamiseks, mille puhul pööratakse nõuetekohaselt tähelepanu majanduskasvust saadava kasu paremale jagamisele, jõukuse ja inimväärtete töökohtade loomisele ning tootmistegurite (näiteks maa või rahaliste vahendite) paremale kättesaadavusele.
37. Et võidelda ebavõrdsuse vastu, toetavad EL ja selle liikmesriigid ka tõhusaid, jätkusuutlikke ja õiglaseid sotsiaalkaitstesüsteeme, et tagada põhississetulek, ennetada taaslangemist äärmisesse vaesusesse ja kasvatada toimetulekuvõimet. Hinnatakse tegureid ja suundumusi, mis mõjutavad majanduslikku ja sotsiaalset ebavõrdsust, ning tugevdatakse vahendeid ja meetodeid, et muuta need ebavõrdsuse kaotamisel mõjusamaks. EL ja selle liikmesriigid võtavad ebavõrdsuse vähendamise küsimust arvesse oma arengukoostöös ning toetavad uuenduslikke sotsiaaltavasid.

38. EL ja selle liikmesriigid tugevdavad eelkõige haavatavate elanike toimetulekuvõimet keskkonnavalaste ja majanduslike šokkide, loodus- ja inimtegevusest tingitud katastroofide, konfliktide ning üldiste terviseohtude korral. Süstemaatilisel võetakse toimetulekuvõimet arvesse tegevuses, mille eesmärk on tagada inimeste, kogukondade, institutsioonide ja riikide suutlikkus olla paremini valmis pingeteks ja šokkideks, elada need üle, kohaneda nendega ja neist kiiresti taastuda, kahjustamata pikaajalisi arenguväljavaateid. Sama tehakse ka katastroofijärgse taastumise ja ülesehituse etapis. Tagada tuleb arengu- ja humanitaarvallas osalejate tihedam koostöö ja vastastikku täiendavad meetmed, tuginedes ühistele riske ja nõrku külgi käsitlevatele analüüsidele.
39. Ränne on keeruline, üleilmne ja pikaajaline nähtus, mis nõuab hoolikalt kujundatud, tasakaalustatud, tõenditel põhinevat ja jätkusuutlikku poliitilist vastust, mille puhul tuleb austada liikmesriikide pädevusi ning eelkõige ei tohi see mõjutada liikmesriikide ELi toimimise lepingu artikli 79 lõike 5 kohast õigust otsustada seda, kui palju lubada oma territooriumile kolmandate riikide kodanikke, kes saavad riiki töö otsimise eesmärgil. Hästi hallatud ränne ja liikuvus võivad anda positiivse panuse kaasavasse majanduskasvu ja kestlikku arengusse. Seaduslik ränne ja liikuvus võivad olla kasulikud teadmiste, oskuste ja tootmissuutlikkuse ülekandmise poolest rändajatele endile, aga ka nende peredele ning lähte- ja sihtriikidele. Ebaseaduslik ränne võib aga tekitada suuri väljakutseid ja avaldada lähte-, transiidi- ja sihtriikidele halba mõju. Rändeprobleem on nii arengumaade kui ka arenenud riikide jaoks tõsisem kui kunagi varem. Mõnikord jäetakse sisserändajatest elanikkond ilma inimõigustest ning juurdepääsust tervishoiuteenustele ja haridusele, samuti võivad neist saada sunniviisilise töö ja inimkaubanduse ohvrid. Tugevdatud jõupingutused aitavad soodustada inimeste ohutut, korra kohast ja seaduslikku ning vastutustundlikku rännet ja liikuvust, sealhulgas kavandatud ja hästijuhitud rändepoliitika elluviimise kaudu.

40. Rändeküsimus on seega seotud paljude poliitikavaldkondadega, sealhulgas areng, hea valitsemistava, julgeolek, inimõigused, tööhõive, tervishoid, haridus, põllumajandus, toiduga kindlustatus, sotsiaalkaitse ja keskkond, kaasa arvatud kliimamuutused. EL ja selle liikmesriigid käsitlevad partnerlusraamistikul põhineva lähenemisviisi alusel terviklikul viisil rände ja sundrände paljusid tahkusi, sealhulgas inimsugeldamist ja -kaubandust, piirihaldust, rahasaadetisi, algpõhjustega tegelemist, rändajate rahvusvahelist kaitset ning tagasipöördumist, tagasivõtmist ja taasintegreerimist vastastikuse vastutuse alusel, täites kõiki humanitaar- ja inimõigustega seotud kohustusi. EL ja selle liikmesriigid võtavad rände suhtes koordineerituma, terviklikuma ja struktuursema lähenemise, maksimeerides sünergiat ja kohaldades vajalikke mõjutusvahendeid ELi kõigi sobivate poliitikavaldkondade, vahendite ja meetmete abil, sealhulgas areng ja kaubandus. Nende tugevamate meetmetega toetavad EL ja selle liikmesriigid aktiivselt 2015. aasta ühise Valletta tegevuskava põhjalikumalt elluviimist ning pagulasi ja rändajaid käsitlevas 19. septembri 2016. aasta New Yorgi deklaratsioonis nimetatud üleilmsete rännet ja pagulasi käsitlevate ÜRO kokkulepete väljatöötamist.
41. EL ja selle liikmesriigid tegelevad arengupoliitika kaudu ebaseadusliku rände algpõhjustega ning aitavad muu hulgas kaasa rändajate jätkusuutlikule integratsioonile vastuvõtvates riikides ja kogukondades ning tagada tagasipöördunud rändajate eduka sotsiaal-majandusliku integreerimise oma päritolu- või transiidiriigis. See hõlmab investeringute, kaubanduse ja innovatsiooni edendamist partnerriikides, et suurendada majanduskasvu ja tööhõivevõimalusi, sealhulgas diasporaade kaasamise, sotsiaal- ja haridussüsteemi toetamise, aga ka erasektori ja muude partneritega rahasaadetiste kulukuse vähendamiseks tehtava koostöö kaudu ning kiiremate, odavamate ja ohutumate rahasaadetiste arendamise kaudu nii lähte- kui ka sihtriigis, kasutades nii ära nende arengupotentsiaali.

Liikuvus ja ränne

Tegevuskavas 2030 tunnistatakse selgelt, et rändel ja liikuvusel on kaasavale majanduskasvule ja kestlikule arengule soodne mõju. Rändajad aitavad maailmamajanduse arengule märkimisväärselt kaasa eriti oma rahasaadetistega. Igasuguse, olgu seadusliku või ebaseadusliku rändega tegelemine nõuab lühi- ja pikaajalisi sektoriüleseid meetmeid, poliitikat ja õigusraamistikke, et vastata nii rändajate kui ka vastuvõtva elanikkonna vajadustele ja tagada nende turvalisus. On laialt teada, et arengumaades on hulgaliselt probleeme. 2015. aasta novembris toimunud Valletta tippkohtumisel astuti sellega seoses märkimisväärsed sammud, kui vastu võeti ulatuslik tegevuskava.

EL ja selle liikmesriigid suurendavad jõupingutusi ebaseadusliku rände ja sundränne algpõhjustega tegelemiseks ning rändeküsimuse parema lahendamise edendamiseks partnerriikides kõigis aspektides. Selleks tugevdavad EL ja liikmesriigid rände tähtsust ELi välispoliitilises dialoogis, töötades selleks muu hulgas läbipaistvalt ja demokraatlikult välja kohandatud reageerimisviisid ja luues tugevamad partnerlussuhted.

42. EL ja selle liikmesriigid edendavad pikaajaliselt ja sunniviisiliselt ümberasustatud isikute väärikust ja toimetulekuvõimet ning kaasamist vastuvõtivate riikide ja kogukondade majandus- ja sotsiaalellu, tunnistades, et ümberasustatud isikute võimed on hindamatu vara, mis on ülioluline nende toimetulekuvõime tagamiseks, elu uuesti ülesehitamiseks ja oma panuse andmiseks vastuvõtvasse kogukondadesse. EL ja selle liikmesriigid lähtuvad õigustepõhisest käsitusest, pöörates erilist tähelepanu naistele, saatjaga ja saatjata alaealistele ning äärmiselt haavatavatele isikutele. Nad toetavad pikemaajalisi sotsiaalseid struktuure, mille eesmärk on hõlmata pikaajaliselt ümber asustatud isikud laiema arengukavaga, tagades neile sealhulgas juurdepääsu haridusele ja inimväärsetele töökohtadele.

2.2. Planeet – keskkonna kaitsmine, loodusvarade majandamine ja võitlus kliimamuutustega

43. Inimeste heaolu ja vastupanuvõimelised ühiskonnad sõltuvad tervislikust keskkonnast ja toimivatest ökosüsteemidest. Keskkonnaseisundi halvenemine, kliimamuutused, äärmuslikud ilmastikutingimused ja loodusõnnetused ning inimtegevusest tingitud katastroofid võivad avaldada negatiivset mõju saavutatud arengule ja majandusarengule, eelkõige vaeste puhul. See võib suurendada haavatavust ja vajadusi, ohustada rahu ja stabiilsust ning põhjustada laiaulatuslikku rännet. Lisaks erimeetmete võtmisele tuleb keskkonnaalased kaalutlused lõimida kõikidesse arengukoostöö sektoritesse, muu hulgas ennetusmeetmete kaudu. EL ja selle liikmesriigid edendavad ressursitõhusust ning säästvat tarbimist ja tootmist, sealhulgas kemikaalide ja jäätmete säästvat majandamist, eesmärgiga kaotada seos majanduskasvu ja keskkonnaseisundi halvenemise vahel ning võimaldada üleminekut ringmajandusele. Edu saavutamisel on kriitilise tähtsusega ka vastutustundlik erasektor ja põhimõtte „saastaja maksab“ süstemaatiline rakendamine. Need aitavad suurendada suutlikkust integreerida keskkonnasäästlikkus ja kliimamuutustega seotud eesmärgid ning rohelise majanduskasvu eesmärkide poole püüdlamine riiklikesse ja kohalikesse arengustrateegiatesse. Samuti kasutatakse nende abil keskkonnasäästlikkuse süvendamiseks paremini ära teadust, tehnoloogiat ja innovatsiooni ning aidatakse kaasa sellele, et partnerid kasutaksid Euroopa ja rahvusvaheliste Maa seire programmide kaudu saadavaid laiaulatuslikke andmeid ja põhjalikku teavet tõenditel põhinevate ning keskkonnaseisundit arvestavate otsuste tegemiseks.

44. EL ja selle liikmesriigid toetavad loodusvarade kaitsmist ja säästvat majandamist, samuti bioloogilise mitmekesisuse ja ökosüsteemide, sealhulgas metsade, ookeanide, rannikualade, jõevalgalade ning muude ökosüsteemide kaitsmist ja säästvat kasutamist ökosüsteemi teenuste osutamise eesmärgil. Rahvusvahelistest kohustustest lähtudes võitlevad nad ebaseadusliku raide ning sellega seotud kauplemise, maa ja metsade seisundi halvenemise, kõrbestumise, põua ja bioloogilise mitmekesisuse kadumise vastu. Nad edendavad säästva majandamisega kaasnevaid hüvesid, sealhulgas paranevat vastupanuvõimet kliimamuutustele ja kohanemist nendega. Nad tõhustavad säästvuse põhimõtte lõimimist kõikidesse koostöösektoritesse ning tõstatavad oma partneritega peetavatel kõnelustel keskkonnaküsimusi. EL ja selle liikmesriigid edendavad looduskapitali arvestuse pidamist. Nad toetavad valitsemistava parandamist ja loodusvarade säästva majandamise suutlikkuse arendamist, sealhulgas metsade ebaseadusliku raide ärahoidmist. Samuti edendavad nad kohalike sidusrühmade kaasamist ning kõikide, sealhulgas põlis- ja kohalike kogukondade õiguste austamist. Nad võitlevad salaküttimise, looduslike liikide ja puiduga ebaseaduslikult kauplemise ning muude loodusvarade ebaseadusliku kasutamise vastu. Nad aitavad kaasa mereökosüsteemide kaitsmisele ja taastamisele, et ookeanid oleksid terved ja viljakad, ning ookeaniresursside säästvale majandamisele ja jätkusuutlikule kalandusele muu hulgas ookeanide parema majandamise ja sinise majanduse arendamise kaudu.

45. EL ja selle liikmesriigid lisavad keskkonna- ja kliimaküsimused, edendades sealhulgas kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise vahelist tasakaalu, kõikidesse oma arengukoostöö strateegiatesse. Nad rakendavad kestliku arengu tegevuskava 2030 ja Pariisi kliimakokkulepet koordineeritud ja ühtsete meetmetega ja kasutavad kõigiti ära koostoimet. Nad toetavad riiklike strateegiaid, sealhulgas valitsustevahelist kavandamist ja programmitööd, millega edendatakse vastupanuvõimet, kahandatakse kliimaohete ja aidatakse kaasa heitkoguste vähendamisele, mis on kooskõlas riiklikult kindlaks määratud panuste järgimisega, võttes arvesse arengumaade, eelkõige vähim arenenud riikide ja väikeste arenevate saareriikide ees seisvaid väljakutseid. Nad aitavad kaasa kohalike kliimakaitsete esilekerkimisele ning levitavad ja arendavad aktiivselt parimate tavade projekte, toetades muu hulgas mitmeid sidusrühmi hõlmavaid platvorme. Pariisi kokkuleppe õiguslikult siduv laad ja kohustus valmistada ette riiklikult kindlaks määratud panused võivad tegevuskava 2030 kontekstis anda hoogu riiklikele arengukavadele.

Säästev energia ja kliimamuutused

Energeetika on arengu soodustajana kriitilise tähtsusega ja sellel on keskne koht jätkusuutliku planeedi jaoks vajalike lahenduste leidmisel. Arengumaad vajavad energiat kaasava majanduskasvu edendamiseks ning elatustaseme edasiseks parandamiseks. Säästvasse energiasse tehtavate investeeringutega saab tagada juurdepääsu puhtale veele, puhastele toiduvalmistamisvõimalustele, haridusele ja tervishoiule ja parandada nende kättesaadavust ning luua ka töökohti ja toetada kohalikku ettevõtlust keskkonnahoidlikul moel.

EL ja selle liikmesriigid püüdleval kolme omavahel seotud põhieesmärgi suunas: tegeleda energia kättesaadavuse puudumise probleemiga; suurendada energiatõhusust ja taastuvenergia tootmist püsiva tasakaalu saavutamiseks energia tootmise ja tarbimise vahel; aidata kaasa ülemaailmsele kliimamuutuste vastasele võitlusele koosõlas Pariisi kokkuleppega ja kokkuleppe osaliste esitatud riiklikult kindlaks määratud panustega. Kütteostuvõimetuse kaotamiseks aitavad EL ja selle liikmesriigid kaasa sellele, et oleks tagatud üldine juurdepääs kättesaadavatele taskukohastele, ajakohastele, usaldusväärsetele ja jätkusuutlikele energiateenustele, kusjuures suurt tähelepanu pööratakse taastuvenergiatele ja energiatõhususele. Puhast taastuvenergiat saab tagada kogukonna juhitavate, võrguväliste või minivõrkude lahenduste kaudu, millega võimaldatakse maapiirkondades juurdepääsu energiale.

Samuti soosivad EL ja selle liikmesriigid keskkonnakahjulike fossiilkütuste toetamise järkjärgulist vähendamist, stabiilseid ja läbipaistvaid energiaturge, nutivõrkude kasutuselevõttu ning digitehnoloogia kasutamist säästvas energiamajanduses. See tõhustatud strateegia on seotud ELi jätkuva tegevusega ning on koosõlas liidu globaaltasandi juhirolliga kliimamuutuste vastu võitlemisel, samuti kolmandate riikide toetamisel võitluses kliimamuutustega ning üleminekul vähesaastavale ja kliimamuutustele vastupanuvõimelisele majandusele.

46. Nende rahaliste investeeringute ulatus, mis on vajalikud ohutute ja keskkonnahoidlike energiateenuste üldise kättesaadavuse tagamiseks, nõuab paljude osalejate kaasamist. EL ja selle liikmesriigid süvendavad koostööd kõikide asjaomaste sidusrühmadega, sealhulgas erasektoriga, energia nõudluse juhtimise, energiatõhususe, taastuvenergia tootmise ning keskkonnahoidliku tehnoloogia arendamise ja siirde valdkonnas. Nad toetavad konkurentsivõimelist ja jätkusuutlikku energiasektorit edendavate ning erasektori investeeringuid võimendavate õigusraamistike edasiarendamist. Nad koondavad lisavahendeid, sealhulgas erasektorist ja innovaatiliste rahastamisalgatuste ja -vahendite kaudu. Aafrika ja ELi naabrite toetamine selles energiaalases üleminekus moodustab osa ELi energialiidu tugiraamistikust.

2.3. Heaolu – kaasav ja jätkusuutlik majanduskasv ning töökohad

47. Kaasava ja jätkusuutliku majanduskasvu saavutamiseks on vajalik luua inimväärseid töökohti, eelkõige naiste ja noorte jaoks. Ühine heaolu ja majanduskasv on väga olulised inimeste heaolu ja väärikuse aspektist. Kaasav ja jätkusuutlik majanduskasv tagab partnerriikide pikaajalise vastupanuvõime, luues haavatavatele elanikkonnarühmadele ja kõige suuremas ohus olijatele võimalusi osaleda jõukuse ja inimväärsete töökohtade loomises ning saada neist kasu. EL ja selle liikmesriigid soodustavad majandusalaseid muutusi, millega luuakse inimväärseid töökohad, suurendatakse tootmisvõimsust, luuakse piisav sissetulek avalike teenuste ja sotsiaalkaitse jaoks, soodustatakse jätkusuutlikke väärtusahelaid ja mitmekesistamist, sealhulgas jätkusuutlikku industrialiseerimist. See hõlmab säästva tarbimise ja tootmise tavade edendamist ringmajanduses, sealhulgas mürgivabade materjalitsüklite edendamist, ressursitõhusust ning üleminekut vähese CO₂-heitega ja kliimamuutustele vastupanuvõimelistele tegevussuundadele.

48. EL ja selle liikmesriigid tunnistavad, et mikro-, väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad (MVKEd) täidavad tähtsat rolli kestliku arengu edendajatena ning oluliste osalejatena vaesusevastases võitluses. MVKEd on majanduskasvu, tööhõive, innovatsiooni ja sotsiaalse arengu edasivijad. EL ja selle liikmesriigid toetavad arengupoliitika kaudu tegevuspõhiseid ja innovaatilisi meetmeid, et suurendada MVKEde osalemist konkreetsete meetmete elluviimisel kohapeal ning rakendada nende ümberkujundavat potentsiaali. Nad hõlbustavad MVKEde juurdepääsu asjakohasele teabele nii ELis kui ka partnerriikides ning integreerivad neid paremini tarne- ja väärtusahelatesse, käsitledes samas MVKEde rahastamise puudujäägi küsimust. Nad soodustavad MVKEde vahelist teabevahetust ja dialoogi ELis ning partnerriikides ja -piirkondades.

Investeeringud ja kaubandus

Kestlikud avaliku ja erasektori investeeringud on väga olulised kestliku arengu hoogustajad. Need aitavad majandust mitmekesistada, soodustada majanduskasvu ja inimväärsete töökohtade loomist, pakkuda innovatiivseid tooteid ja teenuseid, luua sidemeid arengumaade majanduste ning piirkondlike ja ülemaailmsete väärtusahelate vahel, edendada piirkondlikku integratsiooni ja kaubandust ning täita sotsiaalseid vajadusi. Tegevuskavas 2030 ja Addis Abeba tegevuskavas on sätestatud raamistik, mille abil on vastutustundlike investeeringutega võimalik edendada kõiki kestliku arengu mõõtmeid.

EL ja selle liikmesriigid võtavad meetmeid investeeringute soodustamiseks, kombineerides kestliku arengu rahastamise, kestlike projektide arendamiseks ja investorite huvi äratamiseks antava tehnilise abi ning meetmed, millega aidatakse parandada majanduse juhtimist ja ettevõtluskeskkondi, võidelda korrupsiooni vastu ja teha koostööd erasektoriga. EL ja selle liikmesriigid aitavad ka suurendada era- ja avaliku sektori investeeringuid vähesaastavasse ja kliimamuutustele vastupanuvõimelisse rohelisse majandusse.

Üks peamisi kanaleid selliste meetmete võtmiseks saab olema [kavandatav] Euroopa välisinvesteeringute kava, mis hõlmab tagatise investeeringute riskiprofiili vähendamiseks arengumaades, aidates seeläbi kaasata lisarahastamist, eelkõige erasektorist. See annab panuse kestliku arengu eesmärkide saavutamisse ning aitab seega tegeleda ebaseadusliku rände algpõhjustega.

Samuti jätkab Euroopa Liit oma kaubanduspoliitika kaudu selle tagamist, et arengumaad, eelkõige kõige haavatavamad, saavad kasu kaasavast majanduskasvust ja kestlikust arengust tänu tõhusamale osalemisele piirkondlikus integratsioonis ja mitmepoolses kaubandussüsteemis.

49. EL ja selle liikmesriigid aitavad luua arengumaades ettevõttesõbralikuma keskkonna, mis on kooskõlas rahvusvaheliste inimõigustealaste standardite ja põhimõtetega. Nad aitavad parandada tingimusi kaasavaks majandustegevuseks, edendades kestlikumaid poliitikameetmeid ja õigusraamistikke, inimõigusi, sealhulgas tööõiguse põhireegleid ja hoolsuskohustuse nõudeid, ettevõtlust soodustavaid paremaid ettevõtluskeskkondi, uusi ettevõtlusmudeleid ja valitsuse suuremat suutlikkust. Nad edendavad finants- ja mikrofinantsteenuste ulatuslikku kättesaadavust, muu hulgas naistele, vaestele ning MVKEdele. Samuti edendavad nad erasektori algatusi ja sotsiaalseid ettevõtteid, ühistuid ning naistest ja noortest ettevõtjaid, et anda hoogu kohalike teenuste osutamisele ning kaasavatele ja rohelistele ettevõtlusmudelitele. Nad edendavad kestliku arengu toetamiseks kestlikke ja läbipaistvaid avalikke hankeid ja hõlbustavad MVKEde juurdepääsu avalikele hangetele. Erasektori investeeringuid ning kaasavat jätkusuutlikku majanduskasvu arengumaades võivad soodustada ka avaliku sektori investeeringud teadusuuringutesse ja innovatsiooni ning koostöö teaduse ja tehnoloogia valdkonnas.
50. Jätkuvalt takistavad kestlikku arengut rahapesu, korruptsioon, ebaseaduslikud rahavood ning maksudest kõrvalehoidumine ja maksustamise vältimine, mille mõju arengumaadele on ebaproportsionaalselt suur. EL ja selle liikmesriigid teevad koostööd partnerriikidega, et edendada progresseeruvat maksustamist, korruptsioonivastaseid meetmeid ja ümberjagamisel põhinevat avaliku sektori kulutuste poliitikat ning võidelda ebaseaduslike rahavoogude vastu, eesmärgiga edendada kvaliteetsete põhiteenuste kättesaadavust kõigi jaoks.
51. EL ja selle liikmesriigid ühendavad erasektori oskused ja ressursid kaubandusabiga, kaubanduspoliitikaga, vahenditega ja majandusdiplomaatiaga. Nad propageerivad tegevuskava 2030 rakendamise toetamise nimel kaubandusabi, et vastata paremini arengumaade kaubanduse ja tootmisvõimsusega seotud vajadustele. Arvesse tuleks võtta vähim arenenud riikide ja merepiirita arenguriikide vajadusi, kelle jaoks on kaubanduse lihtsustamine ja kaubanduse taristu võtmetähtsusega arengutegurid, ning ka väikeste arenevate saareriikide vajadusi.

52. EL ja selle liikmesriigid edendavad ja lihtsustavad kestlikku arengut toetavat kaubandust ja investeerimist arengumaades. EL edendab jätkuvalt kaubandust ja piirkondlikku integratsiooni kui arengumaades majanduskasvu soodustamise ja vaesuse vähendamise põhitegureid. EL ja selle liikmesriigid toetavad oma kaubanduspartnereid strateegia „Kaubandus kõigile“ rakendamisega, sealhulgas majanduspartnerluslepingute kaudu, et integreerida kestlikku arengut kaubanduspoliitika kõikidel tasanditel. Poliitikavaldkondade arengusidususega seotud kohustuste kohaselt kasutatakse arenguabi asjakohastel juhtudel selleks, et tagada kaubanduslepingute kaubandusalaste ja kestlikku arengut käsitlevate sätete tõhus rakendamine ja kasutamine. EL ja selle liikmesriigid edendavad kaasavat ja jätkusuutlikku majanduskasvu ja aitavad arengumaadel võtta kasutusele majanduskasvu mudeleid, mille puhul võetakse arvesse ressursside nappust ja kliimamuutustega seotud meetmeid. See hõlmab säästvate väärtusahelate ning keskkonna- ja sotsiaalsete standardite edendamist.
53. Erasektor saab tegevuskava 2030 elluviimisele kaasa aidata. EL ja selle liikmesriigid edendavad tihedas koostöös Euroopa Investeeringupangaga erasektori vahendite kasutuselevõtmist arengu toetamiseks, edendades samas erasektori vastutust valdkondades, millel on kestliku arengu aspektist suur potentsiaal muutusteks. See hõlmab säästvat põllumajandust, ohutut ja puhast energiat, veevarude integreeritud majandamist, vastupidamisvõimelist taristut, tervist, säästvat turismi, rohelist ja ringmajandust, telekommunikatsiooni ja digitehnoloogiat.

54. EL ja selle liikmesriigid teevad koostööd erasektoriga, sealhulgas tööandjate ja töötajate organisatsioonidega, et edendada vastutustundlikke, jätkusuutlikke ja tõhusaid lähenemisviise, muu hulgas sotsiaaldialoogi kaudu. Tegevuskava 2030 rakendamisele saab paljuski kaasa aidata vastutustundlike ja kaasavate ettevõtlusmudelite ja tavade ulatuslikum rakendamine arvukamates ELi ettevõtetes, mille tarneahelad hõlmavad arengumaid, tehes tihedat koostööd avaliku ja erasektori sidusrühmadega, samuti õiglase, läbipaistva ja eetilise kaubanduse edendamine, mis hõlmab ka arengumaade väiketootjaid. Rahvusvaheliselt kokku lepitud inimõiguste standardid ja kestliku arengu alased kohustused, läbipaistvus ja ettevõtjate sotsiaalne vastutus tuleb integreerida ettevõtlusmudelitesse, sealhulgas avaliku ja erasektori partnerluste ja segarahastamise puhul, kasutades selleks erinevaid vahendeid, näiteks parimate tavade jagamist. See hõlmab loodusressursside, näiteks mineraalide ja puidu säästlikku majandamist ja kasutamist. EL ja selle liikmesriigid toetavad jätkuvalt vastutustundlikke äritavasid ja tarneahelate vastutustundlikku juhtimist, mille puhul järgitakse valdusõigust ja millesse on integreeritud inim- ja tööõigused, rahaline korrektsus ja keskkonnanormid ning loodusvarade kättesaadavus. Nad töötavad selle nimel, et ennetada inimõiguste rikkumist ning edendada ÜRO äritegevuse ja inimõiguste juhtpõhimõtteid. Nad edendavad töönorme, millega tagatakse töötajatele, eelkõige Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni määratletud töötajatele, inimväärsed töötingimused ja korralik palk nii ametlikus kui ka mitteametlikus sektoris, toetades muu hulgas üleminekut mitteametlikult majanduselt ametlikule majandusele ja võideldes lapstööjõu kasutamise vastu.

55. Säaſteſt põllumajandus koos sääſtſa kalanduse ja veſiſiljelusega jääb üheks peamiseks vaesuse kaotamist ja keſtlikku arengut võimaldavaks teguriks ning on hädavajalik nälja kaotamiseks ja toiduga kindlustatuse tagamiseks. Kaks kolmandikku maailma vaestest sõltub elatise hankimisel põllumajandusest ning mitmed arengumaad sõltuvad suuresti üksikute kaupadega kauplemisest. Väikepõllumajandustootjate, sealhulgas põllumajanduslike pereettevõtete ja karjakasvatavate toetamine on endiselt keskse tähtsusega, andes märkimisväärse panuse toiduga kindlustatusse ning mullaerosiooni ja bioloogilise mitmekesisuse vähenemise vastasesse võitlusesse, pakkudes samal ajal töökohti. EL ja selle liikmesriigid toetavad muudatuste tegemist juhtimistegevuses, mis on seotud sääſtſa metsamajandamisega, karjamaade osalusmajandamisega ja võrdse, eelkõige naiste juurdepääsuga maa valdamisele, austades kohalike elanikkondade ja põlisrahvaste õigusi, sealhulgas tavapärasest maakasutust ja juurdepääsu veele. Nad edendavad põllumajandustootjate organisatsioonide ja ühistute loomist, et muu hulgas paremini käsitleda põllumajanduslike pereettevõtte tootlikkust, maakasutusõigusi ja traditsioonilisi põllumajandustootjate seemnesüsteeme. Nad aitavad parandada sanitaar- ja fütoſanitaaringimuste kvaliteeti. ELi ja selle liikmesriikide eesmärk on arendada partnerriikides välja põllumajanduslikud turud ja väärtusahelad, mis toovad kasu vaestele ning motiveerivad agrotööstust looma töökohti ja lisaväärtust. See hõlmab noorte integratsiooni ja naiste mõjuvõimu suurendamise toetamist ning teadusuuringute ja innovatsiooni edendamist. Kohalike ja piirkondlike tootmissüsteemide mitmekesistamiseks, väärtõitumuse ennetamiseks ning tootlikkuse ja inimväärsede töökohtade arvu suurendamiseks ilma keskkonda kahjustamata on vaja investeerida sääſtſasse põllumajandusse ja põllumajandusliku toidutööstuse sektorisse. Paljudes arengumaades, eelkõige Aafrikas, on tarvis suuri avaliku ja erasektori investeeringuid sääſtſasse põllumajandusse ja sellega seotud taristusse. Need investeeringud ja poliitilised reformid peavad olema tehtud vastutustundlikult, kaasavalt ning tooma kasu kohalikule elanikkonnale.

56. Säästva põllumajanduse ja jätkusuutlike toidusüsteemide, sealhulgas säästva kalapüügi puhul tuleb pöörata tähelepanu maailma rahvastiku kasvule, kaitstes samal ajal ka keskkonda. EL ja selle liikmesriigid toetavad agroökoloogilisi tavaid, meetmeid, mille eesmärk on vähendada saagikoristusjärgset toidukadu ja raiskamist, kaitsta mullastikku ja veeressursse, peatada metsade hävitamine, seda ennetada ja see ümber pöörata ning säilitada bioloogilist mitmekesisust ja terveid ökosüsteeme. Kasutada tuleks säästva põllumajanduse ja mullastiku potentsiaali vähendada kasvuhoonegaaside heidet ning samas tuleks tõhustada vastupanu kliimamuutuste mõjule. EL ja selle liikmesriigid edendavad säästvaid kalapüügi- ja veeviljelustavaid ning toetavad meetmeid, mille abil võideldakse ebaseadusliku kalapüügi, merereostuse ja kliimamuutuste mõju vastu.
57. EL ja selle liikmesriigid toetavad jätkuvalt info- ja kommunikatsioonitehnoloogia edendamist arengumaades, kuna see aitab tõhusalt kaasa kaasavale majanduskasvule ja kestlikule arengule. Arenevas maailmas võetakse digitehnoloogiat kasutusele enneolematu kiirusega. Kuid ühenduvuse puudumine on paljudes arengumaades, eelkõige maa- ja äärepoolsetes piirkondades ja seda just Aafrikas, endiselt suur arengut takistav tegur. Lisaks jääb piiratud konkurentsi tõttu digitehnoloogia suurele osale elanikkonnast sageli kättesaamatuks ja liiga kalliks. EL ja selle liikmesriigid töötavad digilahenduste parema arengupoliitikasse integreerimise nimel ning edendavad digitehnoloogia kasutamist erinevates prioriteetsetes valdkondades (nt e-valitsus, põllumajandus, haridus, veemajandus, tervishoid ja energeetika). Nad toetavad digimajandust soodustavaid keskkondi, tõhustades tasuta, avatud ja turvalist ühendust, kõrvaldades selleks takistused, et kasutada selle täielikku potentsiaali kestliku arengu heaks. Nad toetavad digitaalset ettevõtlust, sealhulgas MVKEde jaoks, et töötada välja kohalikul tasandil olulist sisu, edendada innovatsiooni ja inimväärtete töökohtade loomist. Samuti toetavad nad digikirjaoskust ja digitaaloskusi, et suurendada eelkõige naiste ning haavatavas olukorras või tõrjutud isikute mõjuvõimu, edendada sotsiaalset kaasatust ja soodustada nende osalemist demokraatlikus juhtimises ja digitaalrajanduses.

58. EL ja selle liikmesriigid toetavad ressursi- ja kulutõhusamate kvaliteetsete taristute ja ehitiste projekteerimist, ehitamist ja kasutamist. Nad toetavad jätkusuutlike, vähesaastavate, ühendatud ja turvaliste liikuvus- ja transpordivõrgustike ning muude vastupidavate ja kliimasõbralike taristute, näiteks energiavõrkude, veevõrkude ja jäätmekäitlussüsteemide arendamist, et edendada kõikide jaoks võrdset ja taskukohast juurdepääsu, majanduskasvu, kaubandust ja investeeringuid. Nad integreerivad kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamise eesmärgi süsteemselt taristuprojektidesse.
59. EL ja selle liikmesriigid kordavad, kui vajalik on, et partnerriikides järgitaks täielikult rahvusvahelisi keskkonna- ja tuumaohutusstandardeid.
60. ELi ja selle liikmesriikide eesmärk on suurendada linnade kui jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu ning innovatsiooni keskuste potentsiaali, võttes arvesse nende ümber asuvaid maakogukondi ja tasakaalustatud piirkondlikku arengut. Nad edendavad kaasavat ja kestlikku linnade arengut, eesmärgiga tegeleda ebavõrdsusega linnades, keskendudes kõige enam abi vajavatele inimestele, sealhulgas mitteametlike asunduste ja slummide elanikele. Nad toetavad partnereid, et parandada põhiteenuste osutamist ja võrdset juurdepääsu toiduga kindlustatusele, kättesaadavaid, inimväärseid ja taskukohaseid eluasemeid ning kiirelt kasvava linnaelanikkonna elukvaliteeti. ÜRO uue linnade tegevuskava kohaselt edendavad nad säästva maakasutuse planeerimist, maaturgude õiglast majandamist, jätkusuutlikku liikumiskeskonda linnades ning arukaid ja turvalisi linnu, mis kasutavad digiteerumise ja tehnoloogia võimalusi. Nad edendavad kaasavat, tasakaalustatud, integreeritud territoriaal- ja linnapoliitikat ning mitmetasandilist riigi tasandi koordineerimist, sõlmides tihedamaid sidemeid maa- ja linnapiirkondade vahel. Nad suurendavad linnade vastupidavust šokkidele ning kasutavad võimalusi viia ellu vähesaastavat ja kliimamuutustele vastupanuvõimelist majandust.

2.4. Rahu – rahumeelsed ja kaasavad ühiskonnad, demokraatia, tõhusad ja vastutustundlikud institutsioonid, õigusriigi põhimõte ja kõigile tagatud inimõigused

61. EL ja selle liikmesriigid propageerivad selliseid üldisi väärtusi nagu demokraatia, hea valitsemistava, õigusriik ja kõigile tagatud inimõigused, kuna need on kestliku arengu ja stabiilsuse eeltingimused mis tahes partnerlussuhetes ja vahendites kõikides olukordades ja riikides, sealhulgas arengutegevuses. Nad toetavad riigisiseseid meetmeid, mis on kohandatud iga ühiskonna vajaduste ja kontekstiga, et ehitada üles jätkusuutlikke demokraatlikke riike, mis on vastupidavad nii välis- kui ka sisešokkidele, ning tegeleda haavatavuse, sealhulgas ebavõrdsuse põhjustega.

Hea valitsemistava, demokraatia, õigusriik ja inimõigused

Hea valitsemistava, demokraatia ja õigusriik on kestliku arengu tagamisel ülitähtsad. Õigusriigi põhimõtte järgimine on eeltingimuseks kõigi põhiõiguste kaitsele. Üldsuse vajadusi arvesse võtvad tõhusad valitsusasutused ja -süsteemid osutavad põhiteenuseid ja edendavad kaasavat majanduskasvu ning kaasavad poliitilised protsessid tagavad, et kodanikud saavad riigiametnikelt igal tasandil aruandmist nõuda.

EL ja selle liikmesriigid edendavad vastutustundlikke ja läbipaistvaid institutsioone, sealhulgas riikide parlamente, ning soodustavad osaluspõhist otsuste tegemist ja üldsuse juurdepääsu teabele. Nad toetavad sõltumatuid ja erapooletuid kohtuid ning õiglast kohtumõistmist, sealhulgas juurdepääsu õigusabile. Samuti toetavad nad suutlikkuse suurendamist, et tagada tugevad institutsioonid ja mitmetasandiline valitsemine, millesse kaasatakse riiklike, piirkondlike ja kohalike valitsusasutuste vaheliste partnerluste kaudu ja digitaalsete lahenduste potentsiaali ära kasutades ka haavatavas olukorras inimesed ja vähemused. Nad toetavad algatusi, mille eesmärk on võidelda korrupsiooni vastu ning suurendada läbipaistvust ja vastutust avaliku sektori vahendite vallas ning avalike teenuste osutamisel.

62. EL ja selle liikmesriigid toetavad kodanikuühiskonna jaoks avatud ja soodsa keskkonna loomist, kaasavat lähenemist ja otsuste tegemise protsessi läbipaistvust kõikidel tasanditel. Nad toetavad jätkuvalt kaasavaid, läbipaistvaid ja usaldusväärseid valimisi, andes kogu valimistsükli jooksul õigeaegset abi, ning edendavad demokraatlike ja vastutusvõimelisi erakondi ja kodanike aktiivset osalust kogu valimisprotsessi vältel. Selle eesmärgi poole püüdlemisel täidavad olulist rolli ELi sõltumatud valimisvaatlusmissioonid. EL ja selle liikmesriigid toetavad ja edendavad demokraatlikku valitsemist, millega tagatakse põhivabadused, nagu mõtte-, usu- ja veendumusvabadus, kogunemisvabadus ja ühinemisvabadus, sealhulgas tõrjutud inimeste jaoks, ning mis põhineb universaalsetel inimõigustel, olgu need siis kodaniku-, poliitilised, majanduslikud, sotsiaalsed või kultuurilised õigused. Nad toetavad sõna- ja arvamusevabadust ning sõltumatut ja pluralistlikku meediat, mis toodab faktidel ja andmetel põhinevaid uudiseid.
63. EL ja selle liikmesriigid edendavad tõhusat, läbipaistvat, sõltumatut, avatud ja vastutustundlikku kohtusüsteemi ning edendavad õiguskaitse kättesaadavust kõikidele inimestele, eriti vaestele ja haavatavas olukorras isikutele. See hõlmab jõupingutusi võitluseks kuritegevuse, sealhulgas linnakuritegevuse ja vägivalda vastu ning relvade, narkootikumide või inimkaubandusega seotud rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu.
64. Vaesus, konflikt, ebakindlus ja sundränne on omavahel põhjalikult läbi põimunud ning nende probleemidega tuleb tegeleda ühtselt ja laiaulatuslikult, sealhulgas humanitaar- ja arenguvaldkonna lõimumise osana. EL ja selle liikmesriigid võtavad tähelepanu alla nende nähtuste algpõhjused kõikidel tasanditel, alates tõrjutusest, ebavõrdsusest, toiduga kindlustamatusest, inimõiguste rikkumistest ja kuritarvitamistest, karistamatusest ja õigusriigi põhimõtte mittejärgimisest kuni keskkonnaseisundi halvenemise, sealhulgas kliimamuutusteni.

65. EL ja selle liikmesriigid kasutavad arengukoostööd osana kõikidest poliitikameetmetest ja vahenditest, mida rakendatakse konfliktide ja kriiside ennetamiseks, juhtimiseks ja nende lahendamisele kaasaaitamiseks, humanitaarvajaduste tekke ärahoidmiseks ning püsiva rahu ja hea valitsemistava juurutamiseks. Arengukoostöös keskendutakse endiselt eeskätt igasuguse vaesuse kaotamisele ja selle eesmärgi täitmisest kõrvale ei kalduta. Nad edendavad laiaulatuslikku lähenemist konfliktidele ja kiisidele üleminekustrateegiate ning ELi konfliktide varajase hoiatamise süsteemi parema kasutamisega, keskendudes ebakindlusele ja inimeste julgeolekule ning tunnistades seost kestliku arengu, humanitaarmedetete, rahu ja julgeoleku vahel.
66. Rahu kindlustamine ja riigi ülesehitamine on kestliku arengu jaoks äärmiselt tähtsad ning need peaksid toimuma kõikidel tasanditel, üleilmsest kohaliku tasandini, ning kõigis konflikti etappides varajastest ohumärkidest kuni kriisi ennetamise, sellele reageerimise ja olukorra stabiliseerumiseni. Arengukoostöö valdkonnas võivad EL ja selle liikmesriigid teha koostööd ka julgeolekusektori osalejatega, et suurendada oma suutlikkust tagada kestliku arengu eesmärkide saavutamine, eelkõige rahumeelsete ja kaasavate ühiskondade loomine. EL ja selle liikmesriigid edendavad ühiseid lahendusi julgeoleku ja arenguga seotud väljakutsetele, sealhulgas toetades julgeolekusektori demokraatlikku valitsemistava ning selle tõhusust inimeste julgeoleku tagamisel ja suutlikkuse suurendamisel. EL ja selle liikmesriigid tunnistavad vajadust ennetada vägivaldse äärmusluseni viivat radikaliseerumist ja selle vastu võidelda, muu hulgas usulise sallivuse ja religioonidevahelise dialoogi soodustamise kaudu. Jätkuvalt toetavad nad kaitsmise kohustuse põhimõtet ja jõhkrate kuritegude ennetamist. Sellega seoses tõhustavad EL ja selle liikmesriigid jätkuvalt koostööd ÜROga ning piirkondlike ja riigi tasandi partneritega.
67. EL ja selle liikmesriigid aitavad kaasa julgeolekusektori reformimisele, millega saab anda panuse tõhusa demokraatliku kontrolli ja vastutuse loomisesse, inimeste julgeoleku parandamisse, kestlikku arengusse ja vaesuse kaotamisse. Julgeolekusektori reformi tuleb kohandada partnerriikide julgeolekualastele vajadustele ning see peab põhinema riigi selgel ja stabiilsel isevastutusel.

68. Ebakindlas olukorras olevad või konfliktist mõjutatud riigid vajavad kestliku arengu saavutamiseks eritähelepanu ja püsivat rahvusvahelist toetust. Riigi ülesehitamise ja rahu kindlustamise eesmärgid on hädavajalikud, et arendada riigi suutlikkust tegeleda julgeoleku- ja arenguküsimuste lahendamise raames täiemahuliselt ka majanduslike, sotsiaalsete ja keskkonnaalaste küsimustega. EL ja selle liikmesriigid pööravad arenguabi andmisel erilist tähelepanu ebakindlatele ja konfliktidest mõjutatud riikidele ning toetavad kõige haavatavamaid. Inimõiguste, demokraatia, õigusriigi ja hea valitsemistava edendamise ning kaitsmisega panustavad nad ennetavalt stabiilsuse ja julgeoleku tagamise ning vastupanuvõimesse. Nad integreerivad konfliktitundlikkuse kogu oma töösse, et positiivne mõju rahule oleks maksimaalne. Nad aitavad kaasa läbipaistvusele, vastutusele ja õiguskaitse kättesaadavusele, kaasates konfliktide ennetamise ning rahu tagamise ja kindlustamise kõik sidusrühmad. Nad toetavad üleminekuperioodi õigusemõistmist olukorda arvestavate meetmetega, mis soodustavad tõe väljaselgitamist, õiglust, kahju hüvitamist ja aitavad vältida sarnase olukorra kordumist. Stabiliseerimiseks on vaja ületada lõhe konflikti lahendamise ja pikaajaliste reformiprotsesside vahel ning tekitada usaldus valitsuse ja elanikkonna vahel muu hulgas teenuste osutamise kiire taastamisega. Selleks taaselustavad EL ja selle liikmesriigid partnerlussuhted pädevate piirkondlike partneritega. Rahu ja julgeolekuga seotud sekkumise edukus sõltub eriti suurel määral kohalike osalejatega tehtavast koostööst ning nende sellekohasest omavastutusest. Kasulikuks võib osutada ebakindlate ja konfliktidest mõjutatud riikide üksteiselt õppimine. EL ja selle liikmesriigid võtavad tähelepanu alla kõik konflikti- ja konfliktijärgses olukorras aset leidva seksuaalse ja soolise vägivalla ennetamise ja sellisele vägivallale reageerimise tahud ning toetavad naiste positiivset osalust konfliktide ennetamises ja lahendamises, abi andmises ja konfliktidest taastumises ning kestva rahu ülesehitamises.

69. EL ja selle liikmesriigid rakendavad humanitaarmeetmeid ja teevad arengukoostööd ühtsemal ja vastastikku täiendavamal moel, panustades aktiivselt isiku, kogukonna, ühiskonna ja riigi tasandi vastupanuvõime suurendamisele, võideldes äärmise vaesuse vastu, ennetades kriise ja tegeledes nendega, vähendades kroonilist haavatavust ning soodustades iseseisvalt toimetulemist. Jätkusuutlike lahenduste leidmiseks on vaja paljusid sidusrühmi hõlmavaid lähenemisviise, sekkumist eri tasanditel ja pikaajalist visiooni. See tähendab hädaabi, taastus- ja arenguabi vahelise seose tugevdamist, sealhulgas põhjaliku teabevahetuse, rahastamise koordineerimise ning puudujääkide, riskide ja nõrkade kohtade ühise analüüsimise kaudu, ning ühise visiooni kujundamist strateegiliste prioriteetide vallas nii vara kui võimalik. EL ja selle liikmesriigid tagavad poliitika ja arenguga seotud osalejate varase kaasamise ja nende tiheda koostöö algusest alates, et täiendada humanitaarvaldkonnas osalejate poolt hädaabi korras ja varaseks taastamiseks võetud sekkumismeetmeid ja nende meetmete pinnalt tööd jätkata. Seda tehes järgitakse humanitaarabi põhimõtteid kooskõlas rahvusvahelise humanitaarõigusega.
70. EL ja selle liikmesriigid süvendavad jõupingutusi, et suurendada vastupidavust muutustele ning nendega kohanemist muu hulgas kooskõlas Sendai katastroofiohu vähendamise raamistikuga 2015–2030 ja Pariisi kliimakokkuleppega. Kahjuliku mõju piiramisel ning inimeste ja elatise kaotuse ennetamisel on äärmiselt oluline aidata kaasa inimeste ja kogukondade paremale ettevalmistatusele, vähendada nende riskidele avatust ja haavatavust ning suurendada nende vastupanuvõimet, et nad oleksid võimelised šokid ja katastroofid üle elama ning neist taastuma. EL ja selle liikmesriigid lisavad oma arengukoostöökavadesse riskide hindamise ja puudujääkide analüüsi. Samuti jätkatakse valmisoleku parandamist piiriüleste terviseohtude puhuks kooskõlas rahvusvaheliste tervise-eeskirjadega, arendades selleks eelkõige riiklike ja piirkondlike tervishoiusüsteemide suutlikkust ning parandades teabevahetust. Ülemaailmsete tervisekriiside raames saadud kogemustele tuginedes jätkavad EL ja selle liikmesriigid valdkondadevaheliste algatuste edendamist rahvusvahelisel, piirkondlikul ja kohalikul tasandil ning seavad horisontaalse tervishoiusüsteemi tugevdamise tervisearengu programmitöö keskmesse.

71. Ränne, kestlik areng ja stabiilsus on omavahel tugevasti seotud. EL ja selle liikmesriigid on pühendunud koordineeritud tegevusele, mille eesmärk on tegeleda ebaseadusliku rände ja sundränne algpõhjustega, näiteks konfliktidega, riikide haavatavusega, ebakindlusega, tõrjutusega, vaesusega, toiduga kindlustamatusega, ebavõrdsusega ja diskrimineerimisega ning keskkonnaseisundi halvenemisega, sealhulgas kliimamuutustega. Nad edendavad inimõigusi ja inimväarikust, demokraatia tugevdamist, head valitsemistava ja õigusriiki, sotsiaalset kaasamist ja ühtekuuluvust, majanduslikke võimalusi koos inimväärsete töökohtadega ja inimkesksete ettevõtete kaudu ning kodanikuühiskonda soodustavat poliitilist keskkonda. Samuti võitlevad nad ebastabiilsust põhjustava migrantide smugeldamise ja inimkaubanduse vastu. Väga oluline on luua tugevaid partnerlussuhteid päritolu-, transiidi- ja sihtriikidega, kasutades selleks kõnealuse väljakutse erinevaid mõõtmeid hõlmavaid pikaajalisi poliitilisi meetmeid.

3. PARTNERLUS – EL KUI TEGEVUSKAVA 2030 ELLUVIIMISE TAGANTTÕUKAJA

72. Ehkki tegevuskavas 2030 tunnistatakse, et iga riik kannab oma majandusliku ja sotsiaalse arengu eest esmast vastutust, peavad seda kava rakendama kõik riigid ja sidusrühmad koostöös. Arenguvaldkond on laienemas, hõlmates enam ja uusi osalejaid. Parlamendid, erakonnad, piirkondlikud ja kohalikud ametiasutused, teadusasutused, heategevusorganisatsioonid, ühistud, erasektor ning kodanikuühiskond on saanud väga olulisteks partneriteks kõige haavatavamate ja tõrjutumate inimesteni jõudmisel. Kestliku arengu saavutamiseks on äärmiselt oluline edendada ja kaitsta ruumi, kus need arengupoliitikas osalejad saavad turvaliselt tegutseda.

3.1. Parem koostöö

73. Ülemaailmsete probleemide lahendamiseks parandavad EL ja selle liikmesriigid veelgi koostöö tegemise viisi, sealhulgas paremini koos töötamise kaudu, võttes arvesse oma vastavaid suhtelisi eeliseid. See hõlmab tõhususe ja mõju suurendamist parema koordineerimise ja sidususe abil, kohaldades arengu tõhususe põhimõtteid ja tehes arengukoostööd ühe osana üldisest sise- ja välistegevusest, et edendada tegevuskava 2030 elluviimist. Oma eesmärkide tulemuslikumaks saavutamiseks ning kooskõlas peamise eesmärgiga, milleks on vaesuse likvideerimine, peaks ELi arengupoliitika olema paindlik ning vastama muutuvatele vajadustele, kriisidele ja prioriteetidele.
74. EL ja selle liikmesriigid kooskõlastavad ja töötavad rahvusvahelistel foorumitel välja ühised seisukohad arengupoliitikaga seotud küsimustes. Sellega suurendatakse ELi ja liikmesriikide kollektiivset mõju ning aidatakse kaasa tulemuslikumatele mitmepoolsetele kõnelustele.
75. Riigi tasandil tõhustavad EL ja selle liikmesriigid arengukoostöö ühist kavandamist, et suurendada oma kollektiivset mõju, ühendades oma vahendid ja võimekuse. Ühist kavandamist tuleks edendada ja tugevdada, säilitades samas selle vabatahtlikkuse, paindlikkuse, kaasavuse ning riigi oludele kohandatavuse, ning ELi ja liikmeriikide programmdokumentid tuleks asendada ELi ühise kavandamise dokumentidega. Selles protsessis on väga tähtis partnerriikide kaasamine, assigneeringud ja isevastutus. Ühine kavandamine peaks lähtuma partnerriigi arengustrateegiast ja olema kooskõlas partnerriigi arenguprioriteetidega. EL ja selle liikmesriigid teevad koostööd, et töötada välja strateegilised lahendused, mis põhinevad jagatud teadmistel, lisaväärtusel, saadud õppetundidel ja riigi olukorra ühisel analüüsil, milles käsitletakse muu hulgas vaesust ja jätkusuutlikkust, ning riigi üldistel suhetel ELiga. Seejuures võtavad nad arvesse arengu rahastamiseks kättesaadavaid vahendeid kooskõlas Addis Abeba tegevuskavaga. EL ja selle liikmesriigid jätkavad ka tõhusamat koordineerimist ja sünergiate loomist ebakindlates ning konfliktidest mõjutatud riikides, sealhulgas ühise kavandamise protsesside ja ühiste konfliktianalüüside abil. See aitab ka kaasa uuele kokkuleppele tegevuse kohta ebakindlates riikides.

76. ELi ühisele kavandamisest lähtuvate ELi ühiste reageerimisviiside ulatuslikum kasutamine tagab ELi ja selle liikmesriikide suurema mõju ja nähtavuse saavutamise kohapeal. See lähenemine aitab koondada ressursse, vähendada killustumist ja suurendada mõjusust. Ühise vastuse tuuma moodustavad ühised seire- ja tulemuste raamistikud, mis aitavad tegevust jätkata, anda kõnelusteks teavet ja suurendada vastastikust vastutust. Ühine kavandamine peaks olema avatud ka teistele asjakohastele rahastajatele ja rahvusvahelistele osalejatele, kui ELi ja liikmesriikide esindused seda riigi tasandil asjakohaseks peavad.
77. EL ja selle liikmesriigid üritavad samuti toetada vajaduse korral partnerriike ühise rakendamise abil. Ühine rakendamine on viis edendada sidusamat, tõhusamat ja koordineeritumat ELi toetust, mis põhineb valitud sektorites või valdkondadevahelistel konkreetsetel teemadel seatud ühistel eesmärkidel ja mis on kohandatud riigi oludele. Ühise rakendamise aluseks on ühised analüüsid ja selles võetakse arvesse olemasolevaid vahendeid ning seda jälgitakse ja hinnatakse ühiselt. Ühine rakendamine võib toimuda riiklikul, piirkondlikul ja ülemaailmsel tasandil ning seda võib vajaduse korral siduda muude välistegevuse valdkondadega.
78. Ühine rakendamine on kaasav ja avatud kõigile ELi partneritele, kes jagavad ühist visiooni ja võivad sellele kaasa aidata, sealhulgas liikmesriikide asutused ja arenguabi andvad finantsasutused, erasektor, kodanikuühiskond ning akadeemilised ringkonnad. Kui seda peetakse asjakohaseks, võivad nende hulka kuuluda ka teised sarnaselt meelestatud valitsused, Ühinenud Rahvaste Organisatsioon ning muud rahvusvahelised ja piirkondlikud organisatsioonid ja finantsinstitutsioonid. Ühine rakendamine võib hõlmata mitmesuguseid rahastamise viise, näiteks kaasrahastamist ja delegeritud koostööd samuti mitterahalisi rakendamisvahendeid, ning see peaks põhinema eri osalejate suhtelistel eelistel ja parimate tavade kohta teabe vahetamisel. Seoses sellega tuginevad EL ja liikmesriigid jätkuvalt kõigi liikmesriikide kogemustele, sealhulgas üleminekukogemustele, ning jagavad nende kohta teavet.

79. Geograafilisel või temaatilisel alusel põhineva arengualase programmitöö puhul kasutatakse mitmeaastast lähenemisviisi. Oma arengukoostöös kasutavad EL ja selle liikmesriigid erinevaid ja üksteist täiendavaid meetmeid (nt projektiabi, sektoripõhiste programmide toetamine, sektori- ja üldeelarve toetamine) ja abi andmise viise (sealhulgas mestimine, tehniline abi ja suutlikkuse suurendamine) vastavalt sellele, mis on iga riigi jaoks sobivaim lahendus, tuginedes riigi suutlikkusele, vajadustele ja tulemustele ning võttes arvesse konkreetseid olukordi.
80. EL ja selle liikmesriigid otsivad vajaduse korral ka võimalusi oma vahendeid ühendada, teha otsuseid ja rakendada neid kiiresti ja paindlikult, et tagada ELi arengukoostöö suurim võimalik mõju, tõhusus ja nähtavus kestliku arengu eesmärkide saavutamisel, kasutades selleks algatusi, eelkõige ELi usaldusfonde, millest rahastatakse hädaolukorraaegseid või -järgseid või temaatilisi meetmeid, mis võivad luua võimalusi mõjusateks ELi, liikmesriikide ja teiste arengupartnerite ühismeetmeteks. Usaldusfondid peaksid pakkuma haldustõhusust ja lisaväärtust ja peaksid kaasama kõiki rahastajaid, ka väikerahastajaid. Komisjon tagab läbipaistvuse, edastades muu hulgas korrapäraselt teavet Euroopa Parlamendile ja nõukogule ning osaledes nõuetekohaselt asjakohastes juhtimisstruktuurides, tehes seda kooskõlas kohaldatava ELi õigusega. Usaldusfondid järgivad kõiki arengu tõhususe põhimõtteid ja nende tegevus on kooskõlas pikaajaliste arenguprioriteetide, riiklike ja ELi riigipõhiste strateegiatega ning muude asjakohaste vahendite ja programmidega.

81. ELi ja selle liikmesriikide koordineeritud töö eelarvetoetuse valdkonnas aitab edendada partnerriikides kestliku arengu eesmärkide elluviimiseks tehtavaid jõupingutusi, parandada makromajanduslikku ja riigi rahanduse juhtimist ning ettevõtluskeskkonda. Asjakohasel juhul ning koostöös osaleda soovivate partneritega kasutatakse eelarvetoetust arengumaadega sõlmitud partnerluse ja poliitilise dialoogi tugevdamiseks ning nende omavastutuse ja vastastikuse vastutuse suurendamiseks, lähtudes ühistest põhimõtetest, eesmärkidest ja huvidest ning vastusena partnerriikide poliitilisele, majanduslikule ja sotsiaalsele olukorrale. Eelarvetoetust antakse kooskõlas arengu tõhususe põhimõtetega õigete asjaolude korral ja kui kehtestatud on tulemuslikud juhtimise kontrollisüsteemid ning eelarvetoetusega kaasnevad suutlikkuse arendamine ja teadmiste edasiandmine. Seega täiendab eelarvetoetus arengumaade püüdeid koguda rohkem ja kulutada paremini kestliku arengu kasuks ning soodustada kaasavat majanduskasvu ja töökohtade loomist, vaesuse kaotamist, ebavõrdsuse vähendamist ja rahumeelseid ühiskondi. Eelarvetoetus võib aidata kaasa ka ebakindla olukorra põhjuste kaotamisele ning stabiilsuse ja riigi ülesehitamise edendamisele ebakindlates või üleminekuriikides.
82. Veel üks oluline tegevuskava 2030 rakendamise vahend on toetuste ja laenude kombineerimine, millega saab täiendavat erarahastamist võimendada. Segarahastamine puudutab kõiki ELi väliskoostöö piirkondi sektorites, mis hõlmavad energeetikat, transporti ja veevarustustaristut, toetusi väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele, sotsiaalvaldkonda ja keskkonda. Vajalik on erasektori ulatuslikum kaasamine, kasutades uuenduslikke rahastamisvahendeid, et tekitada erarahastajates suuremat huvi rahastada kestlikku arengut, sealhulgas kliimamuutustega seotud meetmeid. Kindlustades täiendavuse ja keskendudes arengu asjakohasusele, kasutatakse segarahastamist tõhususe parandamiseks ja turutõrgetega tegelemiseks, piirates samal ajal turumoonutusi. Segarahastamismeetmetega propageeritakse ettevõtjate sotsiaalset vastutust, rakendades selle nimel muu hulgas asjakohaseid rahvusvaheliselt kokkulepitud suuniseid, põhimõtteid ja vahendeid. Segarahastamine on Euroopa välisinvesteeringute kava oluline osa. ELi segarahastamismeetmete puhul on suur tähtsus tihedal koostööl Euroopa Investeerimispanga ning teiste liikmesriikide finantseerimisasutustega. Kaasatakse ka teisi rahvusvahelisi finantseerimisasutusi.

3.2. Tugevamate ja kaasavamate, mitmeid sidusrühmi hõlmavate partnerlussuhete soodustamine

83. Kestliku arengu eesmärkide elluviimise suhtes võetud ELi lähenemisviisi keskmeks on tugevamad partnerlussuhted. EL ja selle liikmesriigid teevad tihedamat koostööd kõikide teiste asjakohaste osalejatega, et edendada tegevuskava 2030 rakendamist ja tugevdada nende demokraatliku isevastutuse alast suutlikkust. Kõrvuti riikide valitsustega peavad oma rolli, sealhulgas järelevalve rolli, täitma täiel määral parlamendid, erakonnad ning piirkondlikud ja kohalikud omavalitsused ning nad peavad aktiivselt osalema otsustusprotsessis. See hõlmab ka riiklike ja piirkondlike parlamentide olulist rolli õigusloomes, eelarve kokkuleppimises ja valitsustelt aru pärimises.
84. Põhiline vastutus tegevuskava 2030 rakendamise eest lasub riikide valitsustel. Suhetes partnerriikidega panevad EL ja selle liikmesriigid suurema tõhususe saavutamiseks uut rõhku riikide isevastutusele, partnerlusele ja dialoogile. Nad toetavad arengumaades terviklikku ja kaasavat kavandamist, mis lähtub riiklikest ja piirkondlikest arengustrateegiatest, kavadest ja eelarvetest. Soodustatakse valitsemissektori avatud dialoogi kõikide sidusrühmadega nii otsustamise, kavandamise, elluviimise kui ka läbivaatamise etappides. See aitab riikide valitsustel hinnata kava rakendamiseks olemas olevaid vahendeid, teha kindlaks lünki ning valida arendamiseks ja muuks rahvusvaheliseks koostööks sobivad valdkonnad.
85. Peamine eesmärk on suurendada arengumaade suutlikkust tegevuskava 2030 kohalikul, piirkondlikul ja riiklikul tasandil ellu viia, edendada toetavat poliitilist keskkonda, eelkõige kõige rohkem marginaliseeritud kogukondade jaoks, ning toetada kogemuste omandamist ja teadmiste jagamist. Selleks toetatakse muu hulgas riiklike vahendite kasutuselevõttu ja mõjusat kasutamist, sest see on ülekaalukalt suurim ja stabiilseim kestliku arengu rahastamise allikas. Selle raames edendatakse ka e-valitsuse süsteeme, et tagada tõhus maksukogumine ja avaliku sektori vahendite kasutamise läbipaistvus. EL ja selle liikmesriigid toetavad suutlikkuse arendamist seoses riiklike seireraamistike, kvaliteetsete andmete kogumise, teemade kaupa jaotamise ja analüüsiga, sealhulgas ka digitaalsete jälgimisvahendite abil, ning poliitikavaldkondade kestliku arengu sidususe tagamiseks.

86. Enamiku kestliku arengu eesmärkide saavutamine sõltub suurel määral kohalike ja piirkondlike asutuste aktiivsest kaasamisest. EL ja selle liikmesriigid toetavad vajaduse korral läbipaistvuse ja aruandekohustuse suurendamise ning detsentraliseerimisreforme, et anda piirkondlikele ja kohalikele omavalitsustele suuremad volitused valitsemistava parandamiseks ja arengu mõju suurendamiseks ning käsitleda paremini ebavõrdsust riikides. Nad toetavad protsesse, mille eesmärk on aidata inimestel kohalike omavalitsustega tõhusalt suhelda poliitikameetmete kavandamise ja rakendamise kõikides etappides, ning tugevdavad oma koostööd kohalike ja piirkondlike omavalitsustega, sealhulgas detsentraliseeritud koostöö kaudu.
87. Tegevuskava 2030 edukaks elluviimiseks on vaja luua ka tugevamad partnerlussuhted väljaspool valitsemissektorit. EL ja selle liikmesriigid laiendavad partnerlussuhteid erasektoriga, kodanikuühiskonnaga, sealhulgas ametiühingute ja tööandjate organisatsioonidega, mitmepoolsete ja piirkondlike organisatsioonidega, akadeemiliste ringkondadega, diasporaa ja muude asjakohaste sidusrühmadega. Nad toetavad jätkuvalt nende osalejate suutlikkuse suurendamist, et nad saaksid täiel määral osaleda kestliku arengu strateegiatega kavandamises, rakendamises, seires ja hindamises.
88. EL ja selle liikmesriigid süvendavad partnerlussuhteid kodanikuühiskonna organisatsioonidega, et toetada kestlikku arengut. Nad edendavad kodanikuühiskonna organisatsioonide tegutsemisruumi ja soodustavat keskkonda üldsuse täielikul osalusel, et võimaldada neil organisatsioonidel täita oma ülesandeid sõltumatute eestkõnelejate, rakendajate ja muutuste edendajatena arengualase hariduse vallas ja teadlikkuse tõstmisel ning ametiasutuste üle järelevalve teostamisel ja nende vastutusele võtmisel. Toetatakse kodanikuühiskonna organisatsioonide selliste kohustuste täitmist, mis on seotud mõjusa, läbipaistva, vastutustundliku ja tulemustele suunatud arengukoostööga.
89. EL ja selle liikmesriigid tunnistavad erasektori suurt tähtsust pikaajalise kestliku arengu eestvedajana ning vajadust erasektor struktureeritud dialoogi ja ühiste arengueesmärkide kaudu kaasata. EL ja selle liikmesriigid töötavad välja partnerluse praktilise korralduse, mis põhineb koostööl ja läbipaistvusel ning on avatud ettevõtjate, kodanike ja muude sidusrühmade osalusele. Toetatakse jätkusuutlikke ja eetilisi äritavasid ning nähakse erasektorile ette stiimulid investeeringute tegemiseks üleilmsesse kestlikku arengusse.

90. EL ja selle liikmesriigid tugevdavad oma partnerlusi mitmepoolsete organisatsioonidega, sealhulgas ÜRO süsteemi, Rahvusvahelise Valuutafondi, Maailmapanga, piirkondlike arengupankade, G7, G20, OECD ning muude piirkondlike ja mitmepoolsete institutsioonidega. Neid julgustatakse kohandama oma strateegilist planeerimist ja operatiivtegevust tegevuskavaga 2030 ning edendama vastastikust ja koordineeritud toetust nende rakendamisel täielikus kooskõlas riiklike kestliku arengu strateegiatega. Selleks et parandada ÜRO ja selle arengusüsteemi tõhusust, edendavad EL ja selle liikmesriigid reformi ja koostööt ÜROs nii peakorteri kui ka riigi tasandil, mille eesmärgiks on panna ÜRO süsteem ühtsemalt tegutsema. EL ja selle liikmesriigid soodustavad arengumaade osalemist mitmepoolsete organisatsioonide juhtimises.

3.3. Arengualaste partnerlussuhete kujundamine nii, et need kajastavad suutlikkust ja vajadusi

91. Arengukoostöö on jätkuvalt riigi- või piirkonnapõhine, lähtudes partnerite enda vajadustest, strateegiatest, prioriteetidest ja vahenditest. EL ja selle liikmesriigid teevad arengumaadega koostööd üha mitmekesisemal ja enam kohandatud moel. Partnerlussuhetega peaks kaasnema arengukoostöö ja rahaline abi, kuid need hõlmavad ka mitmeid strateegiaid, poliitikavaldkondi ja vahendeid, mille eesmärk on kajastada arengumaade üha mitmekesisemaid olukordi.

92. Austades täielikult iga liikmesriigi prioriteete, suunatakse ELi ja selle liikmesriikide arengukoostöö sinna, kus vajadus on suurim ja kus sellel võiks olla suurim mõju, eelkõige vähim arenenud riikidesse ning ebakindlas ja konfliktiolukorras olevatesse riikidesse. Neis riikides, mis asuvad peamiselt Aafrikas, elab märkimisväärne ja kasvav osa maailma vaestest ja neis on kõige väiksem potentsiaal hankida raha ning suurimad puudujäägid kestliku arengu eesmärkide saavutamisel. Nad sõltuvad jätkuvalt suurel määral rahvusvahelistest avaliku sektori rahastamisvahenditest ka tulevikus. Kõige soodsamatel tingimustel antavad rahvusvahelised avaliku sektori rahastamisvahendid, nimelt toetused, tuleks suunata neisse riikidesse, kes seda kõige enam vajavad, sealhulgas ebakindlas olukorras olevatesse riikidesse. EL ja selle liikmesriigid pööravad tähelepanu nende riikide konkreetsetele probleemidele, kellel oli väikeste tuludega riigi staatus ja kes on saavutanud keskmiste tuludega riigi staatuse.
93. EL ja selle liikmesriigid teevad arengukoostööd, peavad poliitilist dialoogi ja on partnerlussuhetes keskmiste tuludega riikidega kestliku arengu, vaesuse kaotamise, pikaajaliste pagulaskriiside ja muude ühiste huvide teemal. Nad ühendavad vajaduse korral poliitilise, julgeolekualase, majandusliku, teadusliku, tehnilise, tehnoloogilise ja finantskoostöö. Avaliku poliitika ja reformide üle peetavates dialoogides võetakse arvesse keskmiste tuludega riikide mitmekesisust ja edendatakse vastastikuseid huve ning määratakse kindlaks ühised prioriteedid, partnerlused ja koostöö põhimõtted. Nende toel rakendatakse kestliku arengu eesmarke, mis loovad koostöö ühise ja integreeritud raamistiku, ning nende raames käsitletakse ka ülemaailmse tähtsusega avalike hüvede edendamist ja probleemide lahendamist.

94. Paljudes keskmiste tuludega riikides elab jätkuvalt suur hulk inimesi vaesuses ja sageli valitseb neis suur ebavõrdsus ja sotsiaalne tõrjutus. Keskmiste tuludega riikidega tehtava koostöö peamine eesmärk on tagada, et kedagi ei jäeta kõrvale, võideldes vaesusega ning sotsiaalse kaasatuse formaalsete ja informaalsete takistustega jõukuse loomise ja selle õiglase ümberjaotamise kaudu. EL ja selle liikmesriigid käsitlevad ka vajadust kiirendada ja toetada säästvate tarbimis- ja tootmismudelite edendamist, jäätmete vähendamist, kemikaalide ohutut käitlemist ning ressursitõhusust. EL ja selle liikmesriigid teevad tööd selle nimel, et vahetada eksperditeadmisi, hõlbustada tehnosiiret ning heade tavade vahetamist, sealhulgas mikro-, väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate jaoks äriplatvormide loomise kaudu, et soodustada vastutustundlikku investeerimist ja taastuva energia kasutamist soodustavat maksureformi, loodusvarade säästvat majandamist ning hea valitsemistava, õigusriigi põhimõtete ja inimõiguste edendamist.
95. EL ja selle liikmesriigid töötavad samuti välja uuenduslikke koostööviise arenenumate arengumaadega, sealhulgas finantskoostöö viise, kuna need riigid vajavad soodustingimustel abi kas vähem või ei vaja seda üldse. Need riigid on olulised kestliku arengu tegevuskava 2030 rakendamiseks ja tähtsamate majandusriikidena on neil üha suurem mõju üleilmse tähtsusega avalikele hüvedele ja probleemidele, sealhulgas kliimamuutustele.

Uuenduslik koostöö arenenumate arengumaadega

Arenenumad arengumaad avaldavad olulist mõju oma piirkonnas, sealhulgas piirkondliku stabiilsuse allikana. Nende koostöö teiste arengumaadega süveneb kiiresti ja see on kogu rahvusvahelise koostöö tähtis osa.

EL ja selle liikmesriigid loovad uusi partnerlussuhteid arenenumate arengumaadega, et edendada tegevuskava 2030 rakendamist mitmekesisema koostöö kaudu. Nende partnerlussuhete keskmes on dialoog avaliku poliitika ja reformide teemal. Poliitiliste dialoogidega edendatakse vastastikuseid huve ning määratakse kindlaks ühised prioriteedid, partnerlused ja koostöö põhimõtted, mille abil rakendatakse kestliku arengu eesmärke, mis tagavad ühtse ja integreeritud koostöö raamistiku. Uute partnerlussuhetega edendatakse parimate tavade vahetamist, tehnilise abi andmist ja teadmiste jagamist. Lisaks teevad EL ja selle liikmesriigid koostööd nende riikidega, et edendada lõunariikide ja kolmepoolset koostööd, kooskõlas arengu tõhususe põhimõtetega.

96. Piirkondlikud lepingud, raamistikud, strateegiad, partnerlused ja poliitikavaldkonnad juhivad arengukonsensusest ning põhinevad ühistel eesmärkidel, põhimõtetel ja väärtustel. Nende abil edendatakse tegevuskava 2030 rakendamist piirkondlikul tasandil koos partnerriikidega, muu hulgas Aafrikas ning Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonnas, samuti Ladina-Ameerikas ja Aasias asuvate riikidega.
97. Käesolev arengukonsensus suunab samuti ELi tegevust naaberpiirkondades asuvates arengumaades sidusalt ja kooskõlas Euroopa naabruspoliitikaga. EL ja selle liikmesriigid kasutavad oma naabruses mitmesuguseid vahendeid, mis on kooskõlas muude ELi meetmetega tegevuskava 2030 raames.

4. LÄHENEMISVIISIDE KINDLUSTAMINE ELi MÕJU PARANDAMISEKS

4.1. Kõikide rakendamisevahendite kasutuselevõtt ja tõhus kasutamine

98. Selleks et ELi ja selle liikmesriikide lähenemisviisis kajastuks Addis Abeba tegevuskavas ja tegevuskavas 2030 sätestatud raamistik, peavad EL ja selle liikmesriigid seda lähenemisviisi kohandama eesmärgiga võtta kasutusele ja kasutada tõhusalt ära kõik rakendamisevahendid, sealhulgas innovaatiliste rahastamismehhanismide abil. See nõuab uue impulsi andmist kaasaaitava ja soodustava poliitilise keskkonna loomisele kõikidel tasanditel. Seda saab teha riigisiseste ja rahvusvaheliste avaliku sektori rahastamisvahendite kasutuselevõtu ja tulemusliku kasutamise, riigisisese ja rahvusvahelise erasektori kaasamise abil ning partnerriikide suutlikkuse tugevdamise abil eesmärgiga tuua muutusi, mis stimuleerivad kaubandust ja investeringuid, edendavad teadust, tehnoloogiat ja innovatsiooni ning käsitlevad rändega seotud probleeme ja kasutavad ära rände positiivset mõju.
99. EL ja selle liikmesriigid teevad koostööd partnerriikidega, et soodustada tegevuskava 2030 rakendamiseks usaldusväärse poliitikakeskkonna loomist. Nad toetavad riikide suutlikkust töötada välja kaasav ja kestlik riiklik arengupoliitika ja tulemusraamistik, neid rakendada ning suurendada vastutust kodanike ees ja kodanike muredele reageerimist. Nad edendavad poliitikat, mis hõlmab ühelt poolt avaliku ja erasektori arengumeetmeid ning teiselt poolt sellise keskkonna tagamist, mis soodustab kaasavat ja jätkusuutlikku majanduskasvu ning majanduskasvu õiglast jaotamist riigieelarve kaudu. Nad kavandavad oma arengukoostööd, silmas pidades riikide enda suutlikkuse tugevdamist, et rakendada tegevuskava 2030 ja vastata oma kodanike vajadustele ja püüdlustele.
100. EL ja selle liikmesriigid keskenduvad rohkem sellele, et luua partnerriikides lisavahendeid kestlikuks arenguks. Selleks soodustatakse riigisiseste vahendite kasutuselevõttu, edendatakse keskkonda, mis soodustaks riigisiseste erasektori rahavoogude suurenemist, hoogustatakse rahvusvahelist kaubandust kui arengu taganttõukajat ja võideldakse ebaseaduslike rahavoogudega.

Siseriiklike vahendite kasutuselevõtt ja kasutamine

Siseriiklike vahendite kasutuselevõtmise parandamine on määrava tähtsusega kõigi valitsuste pingutustes saavutada kaasav majanduskasv, kaotada vaesus ja saavutada kestlik areng. See suurendab kestliku arengu rahastamise prognoositavust ja stabiilsust ning vähendab sõltuvust abist. Koos usaldusväärse riigi rahanduse juhtimisega pakutakse rohkem avalikke hüvesid ja teenuseid seal, kus neid on vaja, tugevdades ühiskondlikku lepet valitsuse ja kodanike vahel.

EL ja selle liikmesriigid edendavad tulemuslikku ja tõhusat vahendite kasutuselevõttu ja kasutamist, sealhulgas selliste algatuste abil nagu lähenemisviis „Kogu rohkem, kuluta paremini“. Nad keskenduvad maksudest kõrvalehoidumisele, maksustamise vältimisele ja ebaseaduslikele rahavoogudele, samuti maksusüsteemide ja sotsiaalkaitse rahastamise tõhususele, mõjususele ja õiglusele. EL ja selle liikmesriigid toetavad ka Addis Abeba maksualgatust, OECD ja G20 tööd maksubaasi kahanemise ja kasumi ümberpaigutamise valdkonnas, sealhulgas riigipõhist aruandlust ja maksuteabe vahetamist, tagamaks, et äriühingud maksaksid nende äritegevuse ja kasumi seisukohast asjakohaseid makse. Toetatakse arengumaade osalemist ülemaailmses maksuhalduses ja asjakohastel rahvusvahelistel aruteludel ja standardite kehtestamise protsessides, sealhulgas maksualase läbipaistvuse ja teabevahetuse ülemaailmsel foorumil ning G20 ja OECD kõnelustel. Nad lubavad seada eesmärgiks maksupoliitikate sidususe ja nende poliitikate mõju arengumaadele.

101. Riigisises avaliku sektori vahendid on olulised tegevuskava 2030 rakendamiseks kõikides riikides. EL ja selle liikmesriigid suurendavad toetust arengumaade püüdlustele tugevdada tulude kasutuselevõttu, võlgade ja avaliku sektori kulutuste haldamist, arendada maksusüsteeme, suurendada avaliku sektori kulutuste tõhusust ja tulemuslikkust ning kaotada järk-järgult keskkonnale kahjulikele fossiilkütustele antavad toetused. Ametlik arenguabi on endiselt oluline täiendus riikide (eriti kõige vaesemate ja haavatavamate riikide) püüdlustele endi vahendeid kasutusele võtta. EL ja selle liikmesriigid saavad aidata kaasa partnerriikide avaliku sektori investeeringute tõhustamisele, toetades makromajanduslikke ja eelarvestabiilsuse raamistikke, usaldusväärset sektoripõhist poliitikat ja reforme, kõikehõlmavaid aasta- ja keskpika perioodi eelarvete raamistikke ning kindlat riigi rahanduse juhtimise süsteemi, sealhulgas läbipaistvaid ja jätkusuutlikke hankemenetlusi.
102. EL ja selle liikmesriigid on helled arengukoostöö partnerid, kes on andnud üle poole üleilmsest ametlikust arenguabist viimastel aastatel. Kuigi ametlik arenguabi on arengumaadele tervikuna kvantitatiivses suhtes väike, on see oluline rahastamisallikas kõige vaesemate ja vähim arenenud riikide jaoks, kellel puudub riigisisene suutlikkus raha hankimiseks muudest allikatest. Ametlik arenguabi võib ka aidata võimendada teisi rakendamisvahendeid, eelkõige riigisisest avaliku sektori poolset rahastamist ja erasektori investeeringuid, kuid ka teadust, tehnoloogiat ja innovatsiooni.
103. EL võtab kollektiivselt kohustuse eraldada tegevuskava 2030 kehtivuse ajal 0,7 % oma kogurahvatulust ametlikuks arenguabiks. Vahendite suunamiseks sinna, kus vajadus on suurim, eelkõige vähim arenenud ning ebakindlatesse ja konfliktis olevatesse riikidesse, kohustub EL samuti ühiselt saavutama eesmärgi, mille kohaselt on lühemas perspektiivis vähim arenenud riikidele antav arenguabi 0,15–0,20 % kogurahvatulust ja tegevuskava 2030 kehtivuse ajal vähim arenenud riikidele antav arenguabi 0,20 % kogurahvatulust. EL ja selle liikmesriigid tunnistavad samuti erilisi väljakutseid, mis seisavad Aafrika arengumaade ees. Sellega seoses rõhutab EL, kui oluline on ametliku arenguabi suunamine kõnealusele mandrile, austades samas täiel määral iga liikmesriigi prioriteete arenguabi valdkonnas. EL ja selle liikmesriigid kinnitavad taas oma kõiki individuaalseid ja kollektiivseid ametliku arenguabi kohustusi ning võtavad nende kohustuste täitmiseks realistlikke kontrollitavaid meetmeid. Nad jätkavad edusammude jälgimist ning annavad läbipaistvuse ja avaliku vastutuse tagamiseks iga-aastaselt aru.

104. EL ja selle liikmesriigid jätkavad ka kliimamuutustega seotud rahastamise suurendamist osana ülemaailmsetest jõupingutustest, toetades eelkõige tugevalt kliimamuutuste leevendamist ja nendega kohanemist arengumaades kooskõlas kohustustega, mis on võetud ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni ja Pariisi kokkuleppe raames. Nad tunnistavad vajadust teha rohkem tööd kliimamuutustega kohanemise ja globaalse soojenemise piiramise valdkonnas ja suurendada nende rahastamist, sealhulgas oma välis- ja arengukoostöö poliitika kaudu. Nad seavad sihiks tugevdada ja suurendada arengukoostööprogrammidega kaasnevat kliimakasut. EL ja selle liikmesriigid on kindlalt otsustanud mobiliseerida oma osa arenenud riikide eesmärgist mobiliseerida kliimamuutuste leevendamiseks ja nendega kohanemiseks väga mitmesugustest allikatest, vahenditest ja kanalitest 2020. aastaks ühiselt 100 miljardit USA dollarit aastas ja jätkata seda kuni 2025. aastani. EL ja selle liikmesriigid jätkavad poliitilist dialoogi, et suurendada teiste toetajate kohustusi.
105. EL ja selle liikmesriigid jätkavad selle tagamist, et ametlik arenguabi on hästi suunatud ning seda kasutatakse strateegiliselt ja sidusalt kõikidest allikatest pärinevate muude rakendamisvahenditega. Sellega seoses osaleb EL algatustes, mille eesmärk on paremini mõõta arengu rahastamise kõiki aspekte, näiteks OECD väljapakutud vahend kestliku arengu ametliku kogutoetuse mõõtmiseks.
106. Arengukoostöö aitab partnerriikidel saavutada kaasava majanduskasvu nende osalemise kaudu maailmakaubanduses ning tugevdada ELi kaubanduspoliitika panust kestlikku arengusse. Arengukoostöö aitab tugevdada kaubandust ja kestlikku arengut käsitlevate peatükkide lisamist kaubanduslepingutesse ja nende peatükkide rakendamist, suurendada haavatavate riikide soodusjuurdepääsu ELi turule, toetada õiglast ja eetilist kaubandust ning edasi arendada poliitikat, et tagada tarneahelate vastutustundlik haldamine. See hõlmab toetust arengumaadega sõlmitud majanduspartnerluslepingute ning vabakaubanduslepingute rakendamisele, samuti ühepoolsetele soodustustele, nagu vähim arenenud riikidele tollimaksu- ja kvoodivaba juurdepääs ELi turule algatuse „Kõik peale relvade“ abil. Abi- ja koostööprogrammide parem koordineerimine nendes valdkondades laseb ELil kasutada võimalusi ja luua selle väärtustel põhineva tegevuskava edendamiseks tihedamad kaubandussuhted meie kaubanduspartneritega.

107. EL ja selle liikmesriigid soodustavad muude rakendamisabinõude kohaldamist, sealhulgas teadust, tehnoloogiat ja innovatsiooni. Nad püüavad maksimeerida teaduse, tehnoloogia ja innovatsiooni valdkonna võimalusi, et leida uusi lahendusi ülemaailmsetele probleemidele, võttes arvesse tehnoloogia hõlbustamise mehhanismi, vähim arenenud riikide tehnoloogia panga ja muude asjakohaste organisatsioonide raames tehtud tööd. Jätkatakse investeeringuid teadus- ja arendustegevusse arengumaades ja arengumaade jaoks, sealhulgas riiklike innovatsioonisüsteemide tõhustamisse. Eesmärk on suurendada kestliku arengu eesmärkide poole liikumisele avalduvat mõõdetavat mõju, lähtudes vastutustundliku teaduse ja innovatsiooni käsitlesest, mis hõlmab avatud juurdepääsu teadusuuringute tulemustele ning avalikest vahenditest rahastatud projektide ja teadushariduse andmetele.

4.2. Poliitikavaldkondade arengusidusus kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks

108. Kestlik areng on ELi projekti keskmes ja toetub kindlalt aluslepingutele, sealhulgas välistegevuse osas. EL ja selle liikmesriigid on võtnud endale kohustuse tagada areng, mis vastab praeguse põlvkonna vajadustele, seadmata seejuures ohtu tulevaste põlvkondade suutlikkust oma vajadusi rahuldada. Kestliku arengu tegevuskavas 2030 sisalduva poliitikavaldkondade kestliku arengu sidususe tagamine nõuab, et kõigil tasanditel – s.t riiklikul, ELi, muude riikide ja ülemaailmsel tasandil – tuleb arvesse võtta kõigi poliitikavaldkondade mõju kestlikule arengule.

109. EL ja selle liikmesriigid kinnitavad veel kord oma pühendumist poliitikavaldkondade arengusidususele, mille puhul tuleb arvesse võtta arengukoostöö eesmärke selliste poliitikavaldkondade puhul, mis tõenäoliselt mõjutavad arengumaid. See on kestliku arengu eesmärkide saavutamise strateegia oluline element ja annab olulise panuse laiemasse eesmärki, milleks on poliitikavaldkondade kestliku arengu sidusus. Tegevuskava 2030 annab uut hoogu ELile ja selle liikmesriikidele vastastikku tugevdavate poliitikate sõnastamisel ja rakendamisel.

110. Arengukonsensus suunab jõupingutusi, mida tehakse poliitikavaldkondade arengusidususe rakendamiseks kõikides poliitikavaldkondades ja tegevuskavaga 2030 hõlmatud valdkondades, luues sünergiat, sealhulgas eelkõige kaubanduse, rahanduse, keskkonna ja kliimamuutuste, toiduga kindlustatuse, rände ja julgeoleku valdkondades. Erilist tähelepanu pööratakse ebaseaduslike rahavoogude ja maksustamise vältimise vastu võitlemisele ning kaubanduse ja vastutustundlike investeeringute soodustamisele.
111. Kestliku arengu uue üldise raamistiku järgimine arengukoostöö vallas on kõikide sidusrühmade ühine kohustus. Kestlik areng nõuab terviklikku ja valdkondadevahelist lähenemisviisi ning lõpuks on see juhtimise küsimus, mille käsitlemist tuleb jätkata koostöös kõigi sidusrühmadega ja kõigil tasanditel. Seetõttu edendavad EL ja selle liikmesriigid kogu valitsemist hõlmavat lähenemisviisi ning tagavad poliitilise järelevalve ja koordineerimise kõikidel kestliku arengu eesmärkide täitmise tasanditel. Poliitika väljakujundamise ja otsuste tegemise paremaks toetamiseks tagatakse tõendite olemasolu poliitika mõju kohta arengumaadele, pidades selleks konsultatsioone, kaasates sidusrühmi ning tehes olulisi poliitilisi algatusi käsitlevaid mõju eel- ja järelhindamisi. ELi praegused meetmed kestlike ülemaailmsete tarneahelate saavutamiseks, näiteks puidu- ja rõivasektoris, demonstreerivad sidusa lähenemisviisi järgimise lisaväärtust. Poliitikaalgatused peaks asjakohasel juhul näitama, kuidas nad aitavad kaasa kestlikule arengule arengumaades. See on oluline ka ELi ja selle liikmesriikide poliitikavaldkondade arengusidususe jälgimise ja sellekohase aruandluse parandamise seisukohast.
112. Arvestades tegevuskava 2030 üldist laadi, õhutavad EL ja selle liikmesriigid ka teisi riike hindama oma poliitika mõju kestliku arengu eesmärkide saavutamisele, muu hulgas arengumaades. Peale selle tugevdavad EL ja selle liikmesriigid poliitikavaldkondade sidususe alast dialoogi partnerriikidega ja toetavad neid nende püüdlustes kehtestada poliitikavaldkondade kestliku arengu sidusust soodustavad raamistikud. Nad võtavad poliitikavaldkondade sidususe edendamisel juhtrolli sellistel rahvusvahelistel foorumitel nagu ÜRO ja G20 osana välistegevuse raames tegevuskavale 2030 antavast üldisest toetusest.

4.3. Arengu tõhusus

113. EL ja selle liikmesriigid kinnitavad veel kord oma kohustust rakendada arengu tõhususe peamisi põhimõtteid, mis võeti vastu Busanis 2011. aastal ja mida uuendati Nairobi kõrgetasemelisel foorumil 2016. aastal. Nad võtavad kohustuse tugevdada keskendumist tulemustele, suurendada läbipaistvust ja vastastikust vastutust; suurendada riikide omavastutust ning edendada kaasavaid arengupartnerlusi. Nad tunnistavad vajadust, et kõik arenguressursid ja kõik partnerid peavad tegema tõhusat koostööd, et tagada jätkusuutlikud tulemused ja see, et kedagi ei jäetaks hooletusse. EL ja selle liikmesriigid edendavad seda tööd ulatuslikult, sealhulgas tulemusliku arengukoostöö ülemaailmse partnerluse (GPEDC) kaudu. Arengukoostöö toimub tihedas koostöös teiste partneritega ning Euroopa ja arengumaade kodanikele igati läbipaistvalt.
114. Arengu tõhususe põhimõtted kehtivad kõikide arengukoostöövormide puhul. See hõlmab rahvusvahelisi avaliku sektori rahastamisvahendeid, näiteks ametlikku arenguabi ning lõunariikide vahelist ja kolmepoolset koostööd, soodus- kui ka muid laene ning kodanikuühiskonna osalejate, erasektori ja filantroopiliste sihtasutuste tegevust. EL ja selle liikmesriigid ootavad ka kõigilt arengukoostöö partneritelt nende põhimõtete järgimist oma tegevuses, kohandades neid vastavalt oma konkreetsele olukorrale.
115. EL ja selle liikmesriigid võitlevad jätkuvalt läbipaistvuse eest, mis peaks hakkama järk-järgult kehtima kõikide arenguressursside puhul. Välja töötatakse vahendid, mis võimaldavad esitleda ja kasutada arengukoostööandmeid tõhusamalt. Partnerriike toetatakse arenguressursside seostamisel tulemustega, ühendades paremini kavandamise ja eelarve koostamise menetlused, et parandada aruandlusprotsesse ja -standardeid.

116. EL ja selle liikmesriigid edendavad veelgi ja jälgivad riigi süsteemide kasutamist kõikide abi andmise viiside puhul, kus kvaliteet seda võimaldab, sealhulgas kohalikul tasandil, et parandada institutsioonide demokraatlikku isevastutust ja tulemuslikkust nii riiklikul kui ka riigi tasandil madalamal tasandil. Ühiselt hinnatakse partnerriikide süsteemide mõjusust, et tagada teadlik ja koordineeritud lähenemisviis. EL ja selle liikmesriigid kiirendavad jõupingutusi, et siduda abi lahti piirangutest ja tingimustest ning julgustada kõiki arengukoostöö partnereid, sealhulgas tärkava turumajandusega riike üles sama tegema. Nende eesmärk on täpsustada abi lahtisidumise määratlust, et tagada, et kõik rahvusvahelised rahastajad, sealhulgas uued arengupartnerid, seovad oma abi samuti lahti, lähtudes vastastikkuse põhimõttest.

5. KOHUSTUSTE TÄITMISE JÄRELKONTROLL

117. Seoses arengukoostööga võtavad EL ja selle liikmesriigid igakülge kohustuse näha ette kõikehõlmav, läbipaistev ja aruandev süsteem tegevuskava 2030 rakendamise jälgimiseks ja läbivaatamiseks. See hõlmab aruandekohustuse täitmist ELi kodanike ees, sealhulgas Euroopa Parlamendi ja liikmesriikide parlamentide kaudu.
118. EL ja selle liikmesriigid viivad arengukoostöö valdkonna asjaomased aruandlussüsteemid järk-järgult kooskõlla tegevuskava 2030 järelkontrollimise korra ja näitajatega. Nad parandavad toimunud arengukoostööd käsitlevate andmete kvaliteeti ja kättesaadavust kogu tegevuskava 2030 ulatuses. Tööd tehakse selle nimel, et tagada aruannete üha ulatuslikum võrreldavus ja kooskõla teisi rahvusvahelisi kohustusi käsitlevate aruannetega.
119. EL ja selle liikmesriigid lõimivad tegevuskava 2030 ning toetavad kestliku arengu eesmärkidega seotud näitajate kasutamist arengutulemuste mõõdikuna riigi tasandil. Eelkõige võimaldavad kestliku arengu eesmärkidega seotud näitajad edendada ja lihtsustada ELi ühist tulemustele suunatud käsitlust, millega soositakse ühtset tulemustest teavitamist partnerriigi tasandil, sealhulgas olemasolevaid partnerriigi tasandi tulemuste raamistikke.

120. EL ja selle liikmesriigid koostavad ühise koondaruande arengukonsensuse kohta, sealhulgas oma tegevuskava 2030 rakendamiseks võetud meetmete mõju kohta arengumaades; see on osa aruandest, mille EL esitab ÜRO kõrgetasemelisele poliitilisele foorumile, mis koguneb iga nelja aasta järel riigipeade tasandil. Aruandes lähtutakse muudest asjakohastest ELi aruannetest, sealhulgas aruannetest tulemuste, ametliku arenguabi, arenguabi rahastamise ja poliitikavaldkondade arengusiduse kohta ning kestliku arengu eesmärkide täitmise jälgimise kohta ELi kontekstis.
121. EL ja selle liikmesriigid suurendavad arengumaade statistilist suutlikkust, sealhulgas suurendades suutlikkust toota ja analüüsida andmeid, mida kasutatakse poliitikakujundamises ja otsuste tegemisel ja mis tuleks võimaluse korral esitada sissetuleku, soo, vanuse ja muude tegurite järgi ning mis peaksid andma teavet tõrjutud, haavatavate ja raskesti ligipääsetavate elanikkonnarühmade, kaasava valitsemise ja muude küsimuste kohta kooskõlas ELi õiguspõhise käsitusega. See hõlmab ka investeringuid tugevamatesse statistikaasutustesse riigi tasandist madalamal tasandil, riiklikul ja piirkondlikul tasandil ning uute tehnoloogiliste lahenduste ja andmeallikate kasutamist. EL ja selle liikmesriigid ergutavad oma partnerriike võtma kestliku arengu eesmärkide täitmise seires arvesse tõrjutud kogukondade arvamusi ja edendama seda võimaldavaid konkreetseid mehhanisme.
122. Lisaks võib arenguharidusel ja teadlikkuse suurendamisel olla oluline roll avalikkuse laialdasema osalemise saavutamisel ja kestliku arengu eesmärkide käsitlemisel riiklikul ja ülemaailmsel tasandil, panustades seega maailmakodanikuks olemisse.
123. Arengukonsensuse rakendamise kohta koostatakse 2024. aastaks vahehindang. Selles antakse ülevaade, kuidas arengukonsensust on kohaldatud ning mida on sellega ära tehtud tegevuskava 2030 rakendamiseks. EL ja selle liikmesriigid mõõdavad süstemaatiliselt edusamme ning kohandavad oma meetmeid tagamaks, et nende arengukoostöö, sealhulgas selle seos seotud poliitikavaldkondadega, toetab jätkuvalt tegevuskava 2030 rakendamist arengumaades.